

TARTU ÜLIKOOL
Pärnu kolledž
Sotsiaaltöö korralduse osakond

Tuuli-Brit Vaga

**MEEDIA ROLL LASTEKAITSETÖÖ
KUVANDI KUJUNEMISEL EESTI ELANIKE
ARVATES**

Lõputöö

Juhendajad: Kandela Õun, MA

Liilia Mänd, MA

Pärnu 2018

Soovitan suunata kaitsmisele .....

Kandela Õun

.....

Liilia Mänd

Kaitsmisele lubatud 16.05.2018

TÜ Pärnu kolledži ..... osakonna juhataja

.....

(osakonna juhataja nimi ja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Tuuli-Brit Vaga

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Lastekaitsetöö ja meedia teoreetilised lähtekohad	6
1.1. Lastekaitsetöö sisu ja peamised põhimõtted	6
1.2. Kuvandi kujunemise protsess ning meedia mõju kuvandi kujunemisele.....	11
1.3. Lastekaitsetöö negatiivne ja positiivne kajastamine meedias	13
2. Uurimus meedia rollist lastekaitsetöö kuvandi kujunemisel	20
2.1. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus.....	20
2.2. Uurimistulemused ja analüüs	23
2.2.1. Meedia roll lastekaitsetöö kajastamisel.....	23
2.2.2. Eesti elanikkonna nägemus lastekaitsetööst.....	29
2.3. Järeldused ja ettepanekud	40
Kokkuvõte	47
Viidatud allikad.....	49
Lisad.....	54
Lisa 1. Ankeetküsimustik tavakodanikule	54
Lisa 2. Ankeetküsimustik lastekaitsetöötajatele	58
Summary	61

SISSEJUHATUS

Lõputöö teema on meedia roll lastekaitsetöö kuvandi kujunemisel Eesti elanike arvates. Uurimistöö teemavalik toetus hiljutistele Eestis läbiviidud uuringutele (Mosin, 2017; Viira 2017), milles lastekaitsetöötajad olid hinnanud, et nende tööd kuvatakse meedias negatiivselt. Samas ei ole autorile teadaolevalt uuritud, milline on lastekaitsetöö maine elanikkonnas tegelikult ning kuivõrd mõjutab kuvandit meedia.

Mosin (2017, lk 59) toob oma uuringus välja, et lastekaitsetöötajate arvates on lastekaitsetööd kommu­ni­keerivad meediaväljaanded liiga ühekülgsed ning lastekaitsetööst luuakse ühiskonnale negatiivne kuvand. Samuti on Viira (2017, lk 37) oma uuringus täheldanud, et lastekaitsetöötajate hinnangul on nii meediakuvand kui ühiskonna suhtumine lastekaitsetöösse negatiivne. Lastekaitsetöö negatiivne kuvand ühiskonnas kahjustab antud valdkonna usaldusväär­sust, mis mõjutab abivajavate inimeste suhtumist ning abi vastu võtmist (Maier, 2009). Sellest tulenevalt toob autor uurimisprobleemina välja, et lastekaitsetöö negatiivne kuvand ühiskonnas võib kaasa tuua olukorra, kus õigeaegne pöördumine lastekaitsetöötaja poole või temalt abi vastu võtmine võib olla raskendatud.

2016. aastal jõustus Eestis uus lastekaitse­seadus, mille fookuses on laste heaolu ja õiguste tagamine ning lastekaitse­süsteemi tõhustamine. Mitmed seadusemuudatused lastekaitsevaldkonnas on pälvinud avalikku tähelepanu Eesti elanikkonna seas. Seetõttu on antud teema väga aktuaalne.

Lõputöö eesmärk on selgitada välja lastekaitsetöö kuvand Eesti elanikkonna seas ja meedia roll kuvandi kujundajana.

Käesolevas töös otsitakse vastust kahele uurimisküsimusele:

1. Millisena näeb Eesti elanikkond lastekaitsetööd?
2. Kuidas meedia lastekaitsetöö kuvandit mõjutab?

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- käsitleda teoreetilist materjali lastekaitsetöö sisust ja kuvandist ning meedia rollist kuvandi kujunemisel;
- teostada dokumendianalüüs 2017. aastal meedias avaldatud lastekaitsevaldkonna artikkelitest;
- viia läbi ankeetküsitlus Eesti elanikkonna seas;
- analüüsida saadud tulemusi ning selgitada dokumendianalüüsi ja ankeetküsitluse tulemuste analüüsi põhjal välja meedia roll lastekaitsetöö kuvandi kujunemisel;
- esitada ettepanekuid lastekaitsevaldkonna arendajatele ja spetsialistidele.

Eesmärgi täitmiseks on töö autor valinud uurimismeetodiks kvantitatiiv-kvalitatiivse kombineeritud meetodi. Meetodi valikul on autor tuginenud Õunapuu (2014, lk 70) käsitlusele, mille kohaselt meetodite triangulatsioon rikastab uurimistöö tulemusi ning kvantitatiivsel meetodil saadud tulemusi saab täiustada kvalitatiivse meetodiga.

Andmete kogumiseks on kasutatud ankeetküsitlust ning on koostatud dokumendianalüüs 2017. aastal lastekaitsevaldkonda kajastanud artikkelitest. Ankeetküsitlusest kogutud andmete töötlemiseks on kasutatud programme SPSS 24.0 ja Microsoft Excel ning saadud andmeid on analüüsitud kasutades kirjeldavat, võrdlevat ja seoselist analüüsi. Dokumendianalüüsist saadud andmeid analüüsiti kasutades nii kirjeldavat kui kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Töö koosneb kahest osast. Esimeses osas antakse ülevaade lastekaitsetöö sisust ja peamistest põhimõtetest ning kuvandi kujunemise protsessist ja meedia rollist selle kujunemisel. Autor on käsitlenud erinevate teoreetikute seisukohti ja võrrelnud meedia positiivset ning negatiivset mõju lastekaitsetööle.

Töö teises osas tutvustatakse uurimistöö metoodikat, valimit ja uurimistöö läbiviimise protsessi ning on ära toodud uurimistulemused ja nende põhjalik analüüs. Uurimistulemuste analüüsist lähtuvalt arutleb autor töö tulemuste üle, esitab omapoolsed järeldused ning ettepanekud lastekaitsevaldkonna arendajatele ja spetsialistidele.

1. LASTEKAITSETÖÖ JA MEEDIA TEOREETILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Lastekaitsetöö sisu ja peamised põhimõtted

Lastekaitsetööd reguleerib kõige ulatuslikumalt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) lapse õiguste konventsioon. Konventsioon on peamine laste õigusi käsitlev rahvusvaheline leping, millega on liitunud tänaseks 191 riiki üle maailma. Eesti ühines konventsiooniga 1991. aastal ning koos sellega võttis ka kohustuse tagada rahvusvaheliselt tunnustatud õigused igale Eestis elavale lapsele.

ÜRO lapse õiguste konventsiooni järgi tuleb lastele osutada erilist hoolt, pakkudes kaitset ja abi, et igaüks saaks kasvada oma loomulikus kasvukeskkonnas ehk omaenda perekonnas. Seejuures tuleb tagada arengut toetav ja sobilik kasvukeskkond, kaitsta igasuguste diskrimineerimis- ja karistusvormide eest, seada esikohale lapse huvid, säilitada lapse suhted bioloogiliste vanematega. (Lapse õiguste konventsioon, 1991)

Lisaks ÜRO lapse õiguste konventsioonile reguleerib lastekaitsetööd väga laialdaselt ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta. Nii Euroopa põhiseaduse lepingu (2006) Artikkel II–84 kui ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta (2012) Artikkel 24 järgi on lastel õigus heaoluks vajalikule kaitsele ja hoolitsusele, samuti väljendada oma seisukohti ning nendega seonduvatel toimingutel seatakse esikohale alati lapse huvid.

Eeltoodust tulenevalt on lastekaitsetöö funktsioon osutada lastele kaitset ning abi, soodustades lapse eakohast arengut ning kasvamist turvalises ja hoolitsetud elukeskkonnas, tagada nende õigused ning seada esikohale lapse huvid, kuulates neid puudutavates otsustes laste seisukohti. Strömpli (2018, lk 61) hinnangul on sotsiaaltöö identiteedi kõige olulisem ja stabiilsem komponent humanistlikud väärtused, mille aluseks on nõrgemate aitamine ning ühiskonnaellu kaasamine.

Pösö, Skivenes ja Hestbæk rõhutavad, et lastekaitstesüsteemis keskendutakse lapsele ning esmane väärtushinnang on tavapärase perekeskkonna säilitamine. Nad kirjutavad oma uuringus, mis keskendus Taani, Soome ja Norra lastekaitstesüsteemide ja Põhjamaade heaoluriikide vahelisele seosele, et hoolimata heaoluriigi staatusest on siiski suhteliselt palju neid, kes vajavad lastekaitstesüsteemipoolset abi. Lastekaitstesüsteem näib heaoluriikide vaatepunktist suhteliselt kehv. Uuringu autorid leiavad, et kolme põhjamaise heaoluriigi lastekaitstesüsteem ei ole heaoluriigi väärtushinnangute kohaselt edukas ning erinevate seoste analüüsimisel tuleb püüda saavutada olukorda, kus kõigi laste areng ning heaolu on igakülgselt tagatud. (Pösö, Skivenes & Hestbæk, 2014, lk 486)

Eestis on lastekaitsetöö Sotsiaalministeeriumi vastutusalas ning seda reguleerivad lisaks eelnevalt väljatoodule ka Eesti Vabariigi põhiseadus, lastekaitseadus, sotsiaalhoolekandeseadus, perekonnaseadus, laste ja perede arengukava ning muud vastavad dokumendid. Lastekaitseaduse (2014) eesmärk on kujundada ühiskonnas last väärtustav ja tema arengut toetav keskkond.

Lastekaitseaduses (2014) on sätestatud, et lastekaitsetöötaja on ametnik, kes täidab vastavalt õigusaktide poolt temale määratud ülesandeid laste õiguste ja heaolu tagamisel, kellel peab olema omandatud kõrgharidus ning ametisse astumisest kahe aasta möödumisel sotsiaaltöötaja kutse spetsialiseerumisega lastekaitsele. Kutse taotlemisel hinnatakse spetsialisti kompetentsi, tööalaseid kogemusi ja teadmisi (Sepp, 2018, lk 74).

Lastega töötavatele inimestele on kehtestatud ka lastega töötamise piirang, mis peab tagama, et nendega ei saaks töötada inimesed, keda on karistatud või sundravige määratud inimkaubanduse, seksuaalse enesemääramise vastaste kuritegude, prostitutsiooni ja lastepornoga seotud kuritegude eest. Eeltoodud süütegude puhul on piirang eluaegne, teiste vägivallasüütegude ning kuritegude puhul kehtib piirang karistuse kehtivuse jooksul. (Justiitsministeerium, 2016, lk 1)

Igapäevatöös juhindub lastekaitsetöötaja sotsiaalala töötaja eetikakoodeksist. Eetikakoodeksist lähtuvalt on väga oluline, et selle valdkonna töötaja on usaldusväärne, töötab inimeste heaolu toetamise ja väärrika toimetuleku nimel ning tugineb humaansetele väärtustele. Lastekaitsetöötaja peab eetikakoodeksist lähtuvalt hoidma sotsiaaltöö mainet. (Sotsiaalala töötaja eetikakoodeks, 2005)

Kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötaja tööülesanded on seadusega määratletud. Lastekaitseseaduse (2014) järgi on paika pandud järgmised kohaliku omavalitsuse üksuse ülesanded lastekaitse korraldamisel:

- laste õiguste ja heaolu järgimine arengukavas;
- last ohustavate riskide ennetamiseks ja vähendamiseks projektide ning programmide väljatöötamine;
- lastega töötavate hallatavate asutuste sisehindamise kohta järelevalve korraldamine;
- lapse abivajaduse hindamine ning abistavate meetmete pakkumine;
- perekonnast eraldatud lapse ja tema perekonna abistamine;
- lapse arengut toetava keskkonna loomine ja lastega perede toimetuleku soodustamine ning selleks vajaliku teabe kogumine.

Strömpl (2018, lk 63) võtab sotsiaalvaldkonna peamised funktsioonid ja tegevused kokku ning nimetab, et sotsiaaltöö põhiülesanne on probleemi lahendamiseks luua tingimused inimeste, asutuste ja erialaspetsialistide vaheliseks koostööks ning vestluseks.

Eesti lastekaitsetöös keskendutakse peamiselt tagajärgedega tegelemisele, hoolekande peamine valdkond on töö lastega, kellel puudub vanemlik hoolitsus. Lastega peresid toetavas ühiskonnas tuleks enam pöörata rõhku ennetustegevusele, mis hõlmab varast märkamist ja õigeaegset sekkumist. (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 26) Sellele on pööratud tähelepanu ka lastekaitseaduses § 6, mille järgi tuleb lastekaitsetöös nii riiklikul kui ka kohaliku omavalitsuse tasandil ennetada laste abivajadust (Lastekaitseadus, 2014).

Lähtudes seaduses väljatoodud ennetustöö põhimõttest, on lapse ja pere toetamisel väga oluline abivajaduse varane tuvastamine ning vajalike teenuste pakkumine. Väikelapse arenguliste vajaduste probleemide puhul varasel sekkumisel või sekkumata jätmisel on edaspidisele elule suur mõju. Ennetamine ning õigeaegne abipakkumine on tulemuslikum kui hiline lahendama asumine, kuna ajaga probleemide ulatus vaid kasvab. Seega on oluline kohene reageerimine, ohustavate riskide vähendamine ning uute probleemide kuhjumiste ennetamine. (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 30) Probleemide süvenemist saab eelkõige ära hoida esmase tasandi universaalse ennetustööga, mis on mõeldud kõigile lastele (Tõemets, 2016, lk 67).

Hoolimata sellest, et lastekaitsetöös on väga oluline varane märkamine ja lapse õigeaegne abistamine on lastekaitsekorralduse uuendamise alusanalüüsis (2013, lk 33) välja toodud, et pakutav abi ja sekkumine ei ole sageli õigeaegne, mis väljendub ka abivajavate laste arvu järjepidevas suurenemises. Näiteks on Soome lastekaitseüsteemipoolset toetust vajavate laste arv alates 1994. aastast märkimisväärselt kasvanud. Kasvutendentsi põhjused võivad olla erinevad – näiteks selles, et laste ja vanemate kontroll on suurenenud, kuid ka selles, et on kasvanud laste arv, kelle areng ja heaolu on ohustatud ning kes vajavad pidevat lastekaitseteenust. (Heino, viidatud Gilbert, Parton, & Skivenes, 2011, lk 123 vahendusel)

Lastekaitsetöötajale laekub info mõnikord ka umbmääraste isikute kohta – näiteks teavitatakse võimalikust abivajavast lapsest, kelle isik ei ole eelnevalt teada. Esmalt registreerib lastekaitsetöötaja info ning teeb kindlaks isiku, kelle kohta teave edastati. Seejärel võetakse perega kontakti ja alustatakse asjaolude välja selgitamist ning abivajaduse hindamist. (Sundja, 2016, lk 55)

Lapse heaolu hindamise käsiraamatus (2017, lk 12) on selgitatud, et abivajaduse hindamine on protsess, mille käigus koondatakse juhtumiga seotud informatsioon, analüüsitakse erinevaid üksikasju, sündmusi ning muid asjaolusid, et hinnata lapse ja pere abivajadusest lähtuvalt erinevaid sekkumismeetmeid.

Esmase abivajaduse hindamise käigus annab lastekaitsetöötaja hinnangu sellele, kas laps ja pere vajavad pikemaajalist abi või saab abivajadust rahuldada ühekordse meetmega. Pikemaajalise abivajaduse ilmnemisel algatatakse lapse kohta juhtumimenetlus, mille käigus kaasatakse teisi võrgustikuliikmeid. Juhtumimenetluse üks osa on juhtumiplaani koostamine, mis aitab ühiselt selgeks teha nii probleemi kui ka protsessi eesmärgi. Abivajaduse hindamisel on oluline selgitada välja lapse arvamus ning vastavalt lapse arengutasemele sellega ka arvestada. (Sundja, 2016, lk 56–57)

Lapse täisväärtuslik elu, rahuldatud vajadused ja heaolu on oluliselt seotud tema füüsilise ning vaimse kasvukeskkonnaga. Kuigi arengut mõjutab juba tema ema raseduseaegne periood, on kolm esimest eluaastat väga olulise tähtsusega. Kui laps oskab juba ennast väljendades anda märku rahulolematusest, saab hakata hindama perekonna abivajadust. Kahjuks on täheldatud, et sageli hakatakse lapse toimetuleku pärast muretsema alles siis,

kui hakkab esinema kooliprobleeme. Lapse abistamisel on oluline hea koostöösuhe spetsialisti ja perekonna vahel. (Tõemets, 2016, lk 66)

Kui lastekaitsetöötaja saab teada abivajavast lapsest, hindab ta juhtumikorralduslikul põhimõttel koos võrgustiku liikmetega lapse ja pere abivajadust, korraldab toetavaid teenuseid, tegevusi ja muid sekkumisi ning hindab seejärel tegevuskava efektiivsust (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 33).

Siiski ei taga mõni üksik tegur kohe lastekaitse sekkumist. Lastekaitse sekkumine põhineb mitmetel mõjuteguritel ning lapse heaolu hindamisel. Sotsiaaltöötajad arvestavad erinevaid lapse heaolu mõjutavaid asjaolusid tervikuna, mis tähendab, et ei ole ühtegi kindlat probleemikategooriat, mis viiks kohe lapse perest eraldamiseni. (Gilbert *et al.*, 2011, lk 123)

ÜRO lapse õiguste konventsiooni (1991) artikli 12 järgi tuleb anda lapsele võimalus arvamuse avaldamiseks teda puudutavates küsimustes. Sama sätestab ka lastekaitseseadus (2014) § 21 lg 2, mille kohaselt tuleb vastavalt lapse arengutasemele võtta last puudutavate otsuste tegemisel arvesse lapse arvamus. Zwiers ja Morrisette (2013, lk 23) kirjutavad oma raamatus, et lapse ära kuulamist mõjutab oluliselt lapse ja spetsialisti vaheline õhkkond. Goodman ja Sours (Zwiers & Morrisette, 2013, lk 19 vahendusel) leiavad, et lapsed on vestluse käigus spetsialistiga kergesti vanemate poolt mõjutatavad ning otsivad oma öeldule vanemate heakskiitu.

Bijleveld, Dedding ja Bunders-Aelen leiavad oma uuringus, et nii lastekaitsetöötajad kui ka lapsed on seisukohal, et kuigi laste osalus otsustusprotsessides kasvab, ei ole seda piisavalt. Uuringu tulemustest selgub, et nii laste kui ka lastekaitsetöötajate arvates on lapse edukaks kaasamiseks otsustusprotsessi olulisel kohal laste ja lastekaitsetöötajate vahelised usalduslikud suhted ning kindlustunne, et nad saavad vabalt oma arvamust avaldada ning neid võetakse tõsiselt. (Bijleveld *et al.*, 2015, lk 136)

Lapse huvides on oluline, et lastega töötavad spetsialistid saaksid lapsi puudutavates küsimustes juhendada lapse õiguste konventsioonist, lastekaitseseadusest ja muudest lastekaitsetööd reguleerivatest dokumentidest. Eeltoodust lähtub, et lapse arvamuse välja selgitamist mõjutab nii lapse ja spetsialisti vaheline kontakt kui ka spetsialisti ja vanemate

vaheline kontakt. Lapse huvides on, et ta saaks oma õigust teostada ning teda puudutavates küsimustes avaldada arvamust kellelegi, keda usaldab.

1.2. Kuvandi kujunemise protsess ning meedia mõju kuvandi kujunemisele

Kuvandi kujunemine on protsess, mida mõjutavad mitmed tegurid. Järgnevalt annab autor ülevaate, millisel viisil mõjutab meedia kuvandi tekkimist ning kui suur on seejuures meedia roll.

Eestis reguleerib meediat, ajakirjandust ning avalikke väljaandeid meediateenuste seadus (MeeTS), avaliku teabe seadus (AvTS) ning Eesti ajakirjanduseetika koodeks. Meediateenuste seadus (2011) sätestab audiovisuaalmeedia ja raadioteenuste nõuded, seejuures § 20 kohaselt on kõigil, kelle õigusi või mainet on kahjustatud, õigus esitada vastulause.

Ajakirjanduse professor ja poliitikateaduste doktor Harro-Loit toob välja, et lisaks eelnevalt nimetatud seadusregulatsioonidele mõjutab Eesti ajakirjanike hinnangul nende vastutust oma väljaannete eest siiski kõige enam isiklik südametunnistus, nad hoolivad ühiskonna kriitikast ning peavad vastutustunnet tähtsaks. Vastutustunnet reguleerivad peamiselt eetikakoodeks, kaebuse esitamise võimalus ning isiklik südametunnistus. Lisaks sellele on väga oluline ajakirjanduse informatsiooni läbipaistvus. Läbipaistvust saab tagada näiteks viidates kajastatava informatsiooni allikale, selgitades ajakirjanike otsuste tagamaid ja pakkudes lugejaskonnale reageerimise ning kaebuse esitamise võimalust. (Harro-Loit, 2013, lk 34–37)

Oma artiklites püüavad ajakirjanikud kajastada tegelikkust, kuid see ei võrdu alati tõele vastavusega. Kuigi enamasti peab ajakirjandus esitama tõde, puuduvad sageli vahendid tõe väljaselgitamiseks. (Treufeldt, 2013, lk 12)

Eesti sotsiaalpsühholoog Past (2007, lk 14) väidab, et kuvand on kliendirühmades objektist kujunenud aramus, mille tekkimist mõjutavad asutuse käitumine ja sümbolkommunikatsioon, kliendirühma domineerivad skeemid ja vastuvõtukeskkond.

Strömpl (2018, lk 63) defineerib kuvandit kui protsessi, mis muutub vastavalt kontekstile, mitte ei ole üks fenomen, mis on igavene.

Past (2007, lk 32) toonitab, et massimeedia on sageli tegelikkuse vahendaja, mille tõttu võib ühiskonnal tekkida arusaam kellegi teise nägemuse kaudu ning üheks meetodiks, kuidas meedia midagi kuvab, on ajakirjaniku looming, mille eesmärk on sageli omakasupüüdlik. Aava ja Salumäe (2013, lk 104) kirjutavad oma raamatus, et just ajakirjanikud ja toimetajad otsustavad, kuidas meediaväljaandes mingeid teemasid kuvada.

Sarnaselt on ülesehitatud ka Boorstini (viidatud Past, 2007, lk 29 vahendusel) seisukohtadel tuginev teooria, mille kohaselt on kuvandit võimalik eelnevalt ise luua, mis edastatakse seejärel avalikkusele, kellel ei jää muud üle, kui loodud kuvand omaks võtta, kuigi seda seostatakse valekuvandi loomisega.

Meedial on väga suur mõju panna ühiskonda uskuma seda, mida ajakirjanikud oma artiklites ütlevad ning võime mõjutada ühiskonna taju erinevate teguritega. Meedial on õigus otsustada, millised on olulised teemad ning seejärel seda ühiskonnale ka soovitavas võtmes kajastada. Ajakirjanikel on võimalus oma väljaannetes määratleda sündmuste tähtsuse järjekorda ning hinnata nende kaalu. Lisaks eelnevale on üheks ühiskonna taju mõjutavaks teguriks hoiakute kujundamine, kirjeldatud sündmuste tajumise ning neisse suhtumise suunamine. Meedial on võimalik kõiki eeltoodud aspekte juhtida ja kontrollida ning seeläbi kuvada erinevaid olukordi ja isikuid nii, nagu soovitakse serveerida. (Mägi & Vitsut, 2008, lk 59–60)

Pasti (2007, lk 32) sõnul on meediaväljaannete sisu juures suur vastutus ajakirjanikul ning see, kuidas ajakirjanik lugu näeb ning kirja paneb, on oluliselt seotud sellega, kuidas ühiskond kajastatu vastu võtab ning sisu hoomab. Grose (2011, lk 13) hinnangul mõjutab see, kui ajakirjanikul on mingist valdkonnast juba kujunenud eelarvamus või kirjeldab ta ärilistel eesmärkidel teatud lugusid ühepoolset, kajastatava objekti kuvandit ühiskonnas.

Bouldingu (viidatud Past, 2007, lk 29 vahendusel) teooria väidab, et kuvand on subjektiivne arusaam ning oluline teave kindla asutuse või isiku kohta, mida ei loo mitte turundusspetsialistid, vaid valdkonna kliendigrupp läbi kogemuste ja oma identiteedi.

Igäühe silmis on mingi objekti kuvand erinev ja koosneb selle kohta käivatest eelarvamustest, tunnetest ning hinnangutest. Ühiskonna kuvand objekti kohta koosneb isiklikest kogemustest ning teiste edasi antud iseloomustusest. Asutuse kuvandi kujunemisel peavad töötajad järgima ühtseid eesmärke ning käitumisnorme. Kuvand liigub asutusest ja töötajatest eespool ning inimestel, kes ei ole selle töövaldkonnaga kokku puutunud, on juba mitteametlikest allikatest tulenevalt asutusest pilt kujunenud. (Grose, 2011, lk 10–12)

Kuvandi tekkimise juures on tähtsad nii asutuse iseloom ja teated avalikkusele kui ka kliendirühmade kogemused ning identiteet. Asutus soovib täita oma eesmärke ning vajab selleks avalikkuse toetust, mis sõltub aga asutuse kuvandist erinevates ühiskonna sihtgruppides. (Past, 2007, lk 29–31) Nii Tiidenberg (2017, lk 207) kui ka Past (2007, lk 14) on väitnud, et kuvandi oluline mõjutegur on muuhulgas see, milline maine on asutuse kliendirühmal. Lisaks sellele võivad isikute suhtumised asutusse erineda ka sihtgruppide vahel – näiteks võib noortel olla millestki üks arusaam ning eakatel teine (*Ibid.*, lk 16).

Sotsiaalse psühholoogia teoreetikute Hogg ja Vaughan (viidatud Joyce & Kirakowski 2015, lk 514 vahendusel) hinnangu kohaselt kujundab inimese suhtumist asutusse see, kas ja kuidas on varasemalt objektiga kokku puutunud. Tiidenbergi (2017, lk 131) sõnul on ühiskonna arvamus valdkonna kuvandist väga olulise tähtsusega ning Grose (2011, lk 35) toonitab oma raamatus, et konkreetse valdkonna kuvandit mõjutavad eelkõige kõik asutuse ja valdkonna töötajad ise.

Eeltoodust lähtub, et kuvandi kujunemist mõjutavad inimeste eelarvamused, hinnangud, isiklikud kogemused ning teiste kogemused, asutuse käitumine ja sümbolkommunikatsioon ning kliendirühma identiteet. Lisaks on väga oluline, et kõigil valdkonna spetsialistidel oleksid ühised eesmärgid ning arusaamad erinevates olukordades käitumisel.

1.3. Lastekaitsetöö negatiivne ja positiivne kajastamine meedias

Sarnaselt teistele avalike teenuste valdkondadele on ka lastekaitsetööd kajastatud meedias. Selle juures mängib suurt rolli eelnevalt kirjeldatud kuvandi tekkimise protsess. Meediaväljaannetes sisalduva info tulemusel võivad lastekaitsetööga varem mitte kokku

puutunud inimesed hakata hindama lastekaitsetöö sisu ja olemust vastavalt meedia poolt kuvatule.

Eesti ajakirjanduseetika koodeksi kohaselt ei tohi ajakirjandus oma väljaannetes sisalduvaga põhjustada kellelegi halba, kui ajakirjanik ei ole veendunud, et avalikkuse jaoks on teave oluline. Ajakirjanduseetika koodeksi puhul on tähtis, et üldjuhul saab alaealisi lapsi intervjuuerida lapse esindaja juuresolekul või nõusolekul. Samas saab seda teha siiski ka esindaja juuresoleku ja nõusolekuta, kui see on lapse huve silmas pidades oluline või kui laps on juba saanud avalikkuse tähelepanu. Erimeelsuste korral tuleb ajakirjanikul ära kuulata kõik osapooled ning ühte poolt avalikult süüdistades tuleb anda talle võimalus kommentaari andmiseks. (Eesti Ajalehtede Liit, 1998)

Meediaväljaanded peaksid kajastama konkreetseid juhtumeid, kuid tihti tuginetakse tõestamata üldistustele. Ajakirjanduses on oluline, et lugu põhineb kontrollitud faktidel, sest tõele mittevastavad väljaanded ohutavad põhjendamatu usaldamatust ning diskrimineerimist. (Lastekaitse Liit, 2002, lk 9, 17)

Eestis on Andmekaitse Inspeksioon (2013, lk 3) laste õiguste ja isikuandmete juhendis käsitlenud, et meedias ei ole sageli tagatud laste turvalisus ning neid kasutatakse ära ärilistel eesmärkidel. „Viimastel aastatel on Eesti meedias sagenenud lastega seotud negatiivse kontekstiga juhtumite kajastamine, milles võib näha rikkumisi nii meedia-eetilisest seisukohast kui vastuollu minemist laste õiguste ja huvidega ning seadustega“. (Andmekaitse Inspeksioon, 2013, lk 3)

Meediaasjatundjad on laste valdkonna juhtumite kajastamisel kohustatud austama iga lapse inimõigusi. Lapsi ei tohi kasutada ära ärilistel eesmärkidel. Kui laps osaleb meedia väljaande tootmises, peab tal olema täiskasvanud juhendaja ja nõuandja ning seejuures on oluline, et lapsele selgitatakse ning ta mõistaks meedias ilmunud loo sisu, eesmärki ja tagajärgi. (Lastekaitse Liit, 2002, lk 28–29)

Alati ei ole Eesti meediaväljaannetes tagatud ka lapse anonüümsus, mis tähendab, et kajastatavates artiklites on olnud võimalik lapsi identifitseerida. Sageli on seda kasutatud vaid meediaväljaannete populaarsuse suurendamiseks. Lastega tegelevad spetsialistid ei ole alati teadlikud oma arvamuse andmise võimalikest tagajärgedest, mis muuhulgas

tähendab ka seda, et ajakirjanikud võivad avaldatud arvamusi moonutada. Lapse meedias eksponeerimine on reeglina lubatud vaid lapse seadusliku esindaja nõusolekul. (Andmekaitse Inspeksioon, 2013, lk 4)

Lonne ja Partoni (2014, lk 824) hinnangul ei pruugi ajakirjanikud ja toimetajad olla lapse väärkohtlemisest kirjutades erapooletud, ajakirjanikud on peamiselt huvitatud uute skandaalide avastamisest ning süüdlaste häbistamisest. Susan Moeller (viidatud Lonne & Parton, 2014, vahendusel) on väitnud: „Tänapäeva konkurentsivõimelises uudiste keskkonnas peetakse lapsi üheks väheseks kindlaks viisiks meelitada inimesi artikleid lugema“ (lk 824).

Inglismaal ja Walesis uuriti 10 aasta jooksul avaldatud 459 ajaleheartiklit laste väärkohtlemisest. Kuigi tegelikkuses on selles piirkonnas lastekaitsetöös kõige levinumad juhtumid hooletusse jätmise ning emotsionaalne väärkohtlemine, oli meediast paistev tulemus teine. Kõige sagedamini kajastati hoopis laste seksuaalse väärkohtlemise juhtumeid. Suur osa artiklitest keskendus süüdlase käitumisele ning vähem kui pooltes artiklites oli pakutud olukorra parendamiseks lahendusi. (Davies, E., O’Leary, & Read, 2017, lk 759–767) Lonne ja Partoni (2014, lk 835) hinnangul keskendub meedia ühekülgselt laste seksuaalsele ja füüsilisele väärkohtlemisele, jättes tähelepanuta laste hooletusse jätmise, moonutades seeläbi ühiskonnale loodavat kuvandit laste väärkohtlemise tähendusest.

Pärast seda, kui lapse väärkohtlemise lugu jõuab meediasse, hakkavad ajalehed kirjutama episoodiliselt antud juhtumi erinevatest negatiivsetest sündmustest. Seejärel tekib ühiskonnal raev ning hulk küsimusi, kuidas lastekaitse traagilist situatsiooni ära ei hoidnud. (Thomlison & Blome, 2012, lk 251) Kui sellise sündmuse tagajärjel lastekaitsetöötajalt küsitakse, miks seda ei ennetatud, siis vastamine „Ma andsin endast parima, ma ei näinud seda ette“ või väitmine, et juhtum ei ole nende kontrolli all, kuvab lastekaitsetööd negatiivses valguses. Just esmane reaktsioon intervjuus mõjutab seda, kuidas ühiskond neid näeb ning see kujundab ka lastekaitsetöö negatiivse kuvandi. Selline reageerimine tekitab inimestes ärritust, mis toob kaasa rohkem rünnakuid sotsiaaltöötajate suhtes. (Ben Shlomo & Levin-Keini, 2017, lk 148) Thomlison ja Blome (2012, lk 247) väidavad, et kui lastekaitsetöötajad ei ole valmis meediaväljaandeid

kommenteerima, arvatakse, et lastekaitsetöös on midagi varjata ning see süvendab usaldamatust lastekaitse ja meedia vahel.

Meedias kajastatakse rohkem üksikjuhtumeid, mitte lastekaitsetööd tervikuna. Artiklites keskendutakse valdavalt lastekaitsetöötajate ebaprofessionaalsusele ning jäetakse kõrvale muud täpsustavad ning olulised aspektid. (Maier, 2009) Meediakanalid tõstavad esile laste hoolekandesüsteemi ebatõhusust ja puudujääke, keskendudes väidetavale kahjule, mis on põhjustatud lastekaitsetöötajate tegevusest või tegevusetusest. Ajakirjanduse keskendumine negatiivsetele üksikasjadele võib avaldada kahjulikku mõju lastele, perekondadele ning nendega tegelevatele spetsialistidele. Selle tagajärjel võivad lastekaitsetöötajad tunda end läbikukkununa ning oma tööst loobuda. (Thomlison & Blome, 2012 lk 246)

Laste väärkohtlemist kajastavate artiklite puhul keskendutakse peamiselt loo kirjeldamisele, kuid väga oluline on ka tähelepanu pöörata sellele, kuidas ajakirjanik sisu tõlgendab ning seda ühiskonnale kuvab (Gough, 1996, lk 373). Jagannathan ja Camasso (2013, lk 15) hinnangul on lastekaitsetöö kuvandi kujunemisel oluline, et meedia ei annaks oma väljaannetes lihtsustatud, moonutatut ja ebatäpset teavet lastekaitsetöö ning juhtumite kohta.

Juba 1996. aastal kirjutas Gough (1996, lk 374), et lastekaitsetööd kuvatakse meedias erinevate sündmuste kajastamisel negatiivselt. 10 aastat hiljem, kui Riiklik Sotsiaaltöötajate Ühing viis Floridas 2006. aastal läbi uuringu, milles osales 665 sotsiaaltöötajat, kinnitasid nad taaskord, et nende hinnangul kajastatakse antud valdkonda meedias negatiivselt (Zugazaga, Surette, Mendez, & Otto, 2006, lk 626). 12 aastat hiljem hindasid sotsiaaltöötajad samuti, et tunnevad meediapoolset negatiivset survet (Kuidas paremini kaitsta..., 2018, lk 65).

Manovich (2012, lk 220) väidab, et üheks meedia toimimise võtteks on pakkuda lugejatele skandaale ning aruteluvõimalust ning seetõttu luuakse erinevatele ametkondadele neid iseloomustavaid stereotüüpe. Lastekaitsetöö negatiivset kuvandit luuakse selliste väljendite abil, mis kujutavad lastekaitsetöötajaid ühelt poolt kui lapseröövleid ning võimu kuritarvitajaid ja teiselt poolt kui ebakompetentseid, kallutatuid ja inimesele vastumeelseid sekkujaid. Meedia aitab luua avalikku hirmu ja süüdistusi

lastekaitsetöötajate tehtud tööle. (Ayre, viidatud Ben Shlomo & Levin-Keini, 2017, lk 146 vahendusel)

Eestis selgus sotsiaalministeeriumi tellitud uuringust, et ka siinsed lastekaitsetöötajad leiavad, et nende töö kuvand on elanikkonna seas negatiivne ning lastekaitsetöötajat nähakse pigem kui karistajat, mitte kui abistajat (Viira, 2017, lk 37). Lisaks sellele tuuakse nende hinnangul lastekaitsetööd kritiseerides välja, et kui lastekaitsetöötaja midagi teeb, on halvasti ning kui ei tee, on jällegi olukord paha (Mosin, 2017, lk 60).

Meediaväljaanded on sotsiaalvaldkonnast kirjutades sageli ühekülgsed, sisult ebatäpsed või lugejat eksitavad ning vaenulikud, käsitledes sotsiaaltööd kui madalat elukutset. Meedia ühekülgsel kajastusel ning inimeste teadmatuse tõttu, mida antud töövaldkond endast tegelikult kujutab, tekibki ühiskonnal väär kuvand lastekaitsetööst. (Maier, 2009)

Tihti on ühiskonnal lastekaitsetöötajatele liiga suured ootused, põhjuseks vähene teadmine lastekaitsetööst. Näiteks on lastekaitseadusest (2014) tulenevalt ennetustööga tegelemine lastekaitsetöötajale olulise tähtsusega, kuid üks töötaja on kogenud, et tehes ennetustööd ning abistades perekonda juba enne suuremate probleemide teket, jäi inimestele mulje, et pere juures käiakse eesmärgiga lapsed ära võtta (Viira, 2017, lk 38).

Maieri (2009) sõnul kuvatakse lastekaitsetöötajatest ebatäpseid stereotüüpe ning müüte. Lisaks kritiseerib meedia lastekaitsetöötaja otsuseid – näiteks juhul, kui lastekaitse lubab lapsel vanemaga koos olla ning ka juhul, kui seda ei lubata. Lastekaitsetöötajaid süüdistatakse traagiliste sündmuste puhul, miks nad varem ei sekkunud ja lapsele õigeaegset abi ei pakkunud, ning usutakse, et ei taheta võtta oma tegude eest vastutust. (Ben Shlomo & Levin-Keini, 2017, lk 148)

Samas ei kajastata meedias seda, et paljudel peredel on lastekaitsega ka positiivsed kogemused. Sellise suhtumise tagajärjel võivad head spetsialistid ametist lahkuda ning uute töötajate värbamine on raskendatud. Sotsiaaltöötajate lahkumise tõttu kannatavad aga taaskord abivajajad, sest töö kvaliteet langeb. Seetõttu on väga oluline, et sotsiaaltööd puudutatakse tervikuna, koos kõikide täpsustustega, kajastades sealhulgas ka edulugusid. (Maier, 2009)

Lastekaitsetöö avalik halvustamine avaldab negatiivset mõju kõigile valdkonna töötajatele, nende töö tõhususele, staatusele ja mainele. Meedia on pikka aega kujutanud lastekaitsetöötajaid negatiivselt ja nende tegevust õhustanud, kuid ilma motiveeritud ning kindla personalita jääb rohkem lapsi kaitseta. (The Lord Laming, 2009, lk 44)

Saint-Jacques, Villeneuve, Turcotte, Drapeau ja Ivers (2012, lk 294) leiavad siiski, et kuigi üks märkimisväärne aspekt on stereotüüpsed pildid, nagu näiteks „lollid“, „petturid“ ja „kiusajad“, ning vanematepoolses laste väärkohtlemises süüdistatakse tihti lastekaitsetöötajaid, ei saa siiski üheselt hinnata, et kogu meedia on negatiivselt meelestatud. Lastekaitsetööle negatiivse varjundi andmine mõjub halvasti, kuid Choate (2017, lk 22) toob hoopis välja, et selle kõrvalt on meedia võimaldanud analüüsida teatud juhtumite puhul ka lastekaitseteenistuse tegevustõrkeid, millest õppida ning millele edaspidi rohkem tähelepanu pöörata.

Meedia oli ja on oluline vahend suurendamaks inimeste teadlikkust kuritegevuse kohta. Gough (1996, lk 373–374) kirjutab, et hoolimata lastekaitsetöö negatiivsest kuvamisest on see aidanud tõsta ühiskonna teadlikkust laste väärkohtlemise kohta. Balesi (viidatud Hove, Paek, Isaacson, & Cole, 2013, lk 93 vahendusel) sõnul on lastekaitsetöötajad hinnatud, et see, mismoodi ajakirjanikud laste kuritarvitamist ja hooletusse jätmist meedias kajastavad, võib mõjutada inimeste käitumist.

Ajakirjanikud peaksid kajastama laste väärkohtlemist kui probleemi, mille eest peaksid vastutama kõik kodanikud. Võib eeldada, et selline meediakajastus suunaks vastu võtma paremaid otsuseid ning ühiskond näeks endal rolli laste väärkohtlemise vastu võitlemisel. (Kunkel, Smith, Suding, & Biely, viidatud Hove *et al.*, 2013 lk 93–94 vahendusel)

2011. aastal Kanadas läbi viidud uuringust selgus, et lisaks sellele, et meedia mõjutas ühiskonna hoiakuid ja ettekujutusi lastekaitsetööst, mõjutas see ka avalikkuse käitumist. Selgus, et tänu meediale oli elanikkond rohkem lastekaitse sekkumist vajavate juhtumitega kursis. Inimesed muutusid teadlikumaks, et sellised juhtumid nende kogukonnas aset leiavad ning said aru, et õigeaegne pöördumine ja sekkumine on tähtis. Lisaks ühiskonna teadlikkuse tõstmisele mõjutas see inimesi abivajavast lapsest teavitama. (Saint-Jacques *et al.*, 2012, lk 300) Meedia võib olla mõnikord ainus viis

jõudmaks erinevate inimesteni ning seda saab kasutada ka ühe ressursina erinevate kampaaniate läbiviimisel (Davies, L., 2014, lk 49).

Laste hoolekandeorganisatsioonid on selgesõnaliselt nõudnud jõupingutuste suurendamist ajakirjanike koolitamiseks ja veenmiseks, et laste kuritarvitamisest peaks olema kirjutatud viisil, mil elanikkond juhtumist lugedes toetab lastekaitse poolt väljapakutud lahendusi (Kirkpatrick, viidatud Hove *et al.*, 2013, lk 95 vahendusel). Lastekaitsetöötajal on kergem juhtumist rääkida, kui meedia ei ole selle valdkonna suhtes vaenulik. Davies, L. (2014, lk 49) toob samuti välja, et lastekaitseküsimuste täpne ja vastutustundlik meediakajastus nõuab ajakirjanike ning lastekaitsetöötajate vahelisi usalduslikke suhteid.

Meedial on oluline roll laste väärkohtlemise probleemi avalikuks tegemisel. Seejuures on positiivne, kui massiteabevahendid aitavad suurendada üldsuse teadlikkust erinevatest lastekaitsevaldkonna programmidest ning on valmisolek teavitada avalikkust laste väärkohtlemisest ja selle vastu midagi ette võtta. Samas halveneb meedia vahendusel lastekaitsetöö maine ning seega puudub avalikkusel usaldus lastekaitsetöötajate vastu. (Lonne & Parton, 2014, lk 830–834) Meediaga koostöö saavutamine hõlmab endas põhjalikku tööd, kuid meedia ja lastekaitse vahelise usaldusväärse suhte järele on suur vajadus, sest koostöös on võimalik pakkuda väärkoheldud lastele suuremat kaitset (Davies, L., 2014, lk 48–54).

Sotsiaaltöõspetsialistide hinnangul oleks sotsiaaltöö maine ühiskonnas usaldusväärsem, kui neid kuvatakse meedias ekspertidena (Zugazaga *et al.*, 2006, lk 626–627). Seda kinnitab ka lastekaitse korralduse uuendamise analüüs (Sotsiaalministeerium, 2013, lk 125), milles on leitud, et lastekaitsetöö edendamisele aitaks kaasa, kui seda rohkem väärtustatakse.

Autori hinnangul mõjutab lastekaitsetöö negatiivne kuvand otseselt abivajavate laste ja perede aitamist ning asjaolude väljaselgitamist. Usaldusväärsete suhete loomine ükskõik millise valdkonna puhul on aeganõudev, kuid usaldusväärsed suhted on need, mis võimaldavad valdkonnaspetsialistidel jõuda inimesteni.

2. UURIMUS MEEDIA ROLLIST LASTEKAITSETÖÖ KUVANDI KUJUNEMISEL

2.1. Uurimismetoodika ja valimi kirjeldus

Uurimistöö käigus sooviti välja selgitada, milline on Eesti elanikkonna seas lastekaitsetöö kuvand ja meedia roll kuvandi kujundajana. Töö on läbi viidud kombineeritud meetodil, mis koosneb kvantitatiivsest kesksest osast ja kvalitatiivsest täiendavast osast. Johnson, Onwuegbuzi ja Turner (2007, lk 123) hindavad, et kvantitatiiv-kvalitatiivne meetod annab uuritavast suurema ülevaate ning andmete kogumise ja järelduste tegemise viiside kombineerimise eesmärk on antud teemat sügavuti mõista.

Kvantitatiiv-kvalitatiivsel kombineeritud meetodil koostatud uurimistöö käigus koguti andmeid lastekaitsevaldkonna artiklitest ja lugejate kommentaaridest dokumendianalüüsi ning Eesti elanikkonna seas läbi viidud struktureeritud ankeetküsitluse kaudu.

Dokumendianalüüsi eesmärk oli välja selgitada, millisena kajastati uuritavates artiklites lastekaitsetööd ning kuidas suhtuvad sellesse lugejad, kes on kirjutatud kommenteerinud. Autor analüüsis AS Eesti Meedia (Postimees), AS Ekspress Meedia (Delfi), ja AS SL Õhtuleht (Õhtuleht) artikleid, milles on kirjutatud lastekaitsetööst. Need on Gemius Eesti andmetel vastavalt eeltoodud järjekorrale üleriigilised kõige suurema külastatavusega leheküljed (seisuga 06.01.2018). Otsingumootoris sisestati sõna „lastekaitse“ ja tutvuti artiklitega, mis olid avaldatud 2017. aastal. Lähtuvalt dokumendianalüüsi eesmärgist valiti edasiseks analüüsimiseks 48 artiklit, kus oli lastekaitsetööst kirjutatud otseselt või seda mainitud. Kokku analüüsiti 20 Postimehe, 17 Õhtulehe ja 11 Delfi artiklit.

Kogutud andmeid analüüsiti kaustades nii kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis võimaldas analüüsida uuritavat teksti sügavuti (Õunapuu, 2014, lk 161) kui ka kirjeldavat analüüsi. Lugejate kommentaarid on tsiteeritud, andmaks ortograafia ja lause-ehituse kaudu aimu lugeja emotsioonidest ning mõtteviisist. Meediaartiklites sisalduvaid väiteid

lastekaitsetööst kasutati ankeetküsimustiku loomisel, paludes vastajatel hinnata väidete tõe vastavust.

Autor viis perioodil 27.02.2018–30.03.2018 läbi Eesti elanikkonna seas elektroonilise struktureeritud ankeetküsitluse veebikeskkonna LimeSurvey kaudu. Ankeedi koostamisel arvestas autor sellega, et vastavalt ankeetküsimustiku eesmärgile – saada võimalikult suur vastajate hulk (Saleh & Bista, 2017, lk 64), oleksid küsimustikud valikvastustega ning ankeet ei oleks liiga mahukas (Liu & Wronski, 2017, lk 6–7), vastamise pikkus oleks maksimaalselt 10 minutit ning sotsiaaldemograafilisi andmeid ei seostata vastustega (Revilla & Ochoa, 2017, lk 557). Enne ankeetküsimustiku laiali saatmist katsetati seda nelja lastekaitsetöötaja ja kuue tavakodaniku peal. See on oluline, et vältida võimalikke arusaamatusi (Hagan, Belcher & Donovan, 2017, lk 373–374).

Üldkogumiks üldistatava valimi suuruseks tuleb kokku saada vähemalt 1000 vastajat – sellist valimit kasutatakse Eestis erinevate elanikkonna arvamusküsitluste puhul. Samas on statistilise usaldusvääruse saamiseks arvutatud valimimaht Eesti elanikkonna (üldkogum=1318700) juures 384 (National Statistical Service, (n.d.)).

Autor kasutas uurimuses lumepallivalimit ning vastata said kõik Eesti elanikud alates 16. eluaastast. Ankeetküsitlusele alustas vastamist 1695 vastajat, kellest ankeedi lõpuni täitis 1252. Nendest 36 olid alla 16-aastased ning seega ei sobinud vanuseliselt vastajate hulka. Uurimistöös sai kasutada 1216 vastaja ankeeti, mis moodustas uurimistöö valimi. Saadud valim on piisavalt suur, et teha üldistusi üldkogumile ehk Eesti elanikkonnale.

Ankeetküsitlus jagunes kaheks – inimestele, kes ei ole teinud lastekaitsetööd (edaspidi tavakodanik), olid eraldi küsimused, kokku 10 küsimust. Küsimused grupeeriti kolme ossa – sotsiaaldemograafilised küsimused, vastajate seost lastekaitsevaldkonnaga ning vastajate nägemust lastekaitsetööst puudutavad küsimused. Praegustele või endistele lastekaitsetöötajatele või lastekaitse ülesandeid täitvatele sotsiaaltöötajatele (edaspidi lastekaitsetöötaja) esitati vastamiseks kokku 13 küsimust, mis grupeeriti kolme ossa – sotsiaaldemograafilised küsimused, lastekaitsetöötaja hoiakud seoses meediaga ning lastekaitsetöötaja ja meedia vahelise koostöö valmisolekut ning kogemust puudutavad. Keskmine küsimustele vastamise aeg oli tavakodanikel 7 minutit ja 44 sekundit ning lastekaitsetöötajatel 3 minutit ja 12 sekundit.

Respondentide seas oli 1008 tavakodanikku ning 208 lastekaitsetöötajat. Autor eristas tavakodanikud ja lastekaitsetöötajad küsimusega „Kas töötate või olete töötanud lastekaitsetöövaldkonnas (sh lastekaitse ülesandeid tegev sotsiaaltöötaja)?“. Respondentidele, kes vastasid sellele küsimusele „Jah“, avanes üks ankeet (vaata lisa 1) ning teistele, kes vastasid „Ei“, avanes teine ankeet (vaata lisa 2).

Andmeid koguti peamiselt internetipõhiselt – autor lisas ankeetküsitluse lingi laste ja perede teemasid käsitlevasse foorumisse ning sotsiaalmeediasse Facebooki, paludes seda jagada oma tuttavatel ja kahel blogijal, kes kirjutavad laste ja peredega seotud teemadel ning kellest üks oli valmis ankeeti avalikult jagama. Õppekorraldusspetsialistide abiga saadeti ankeet ka Tartu Ülikooli Pärnu kolledži tudengitele ja vilistlastele. Rikastamaks võimalikku valimit, saatis autor ankeedi 267sse üldhariduskooli, mille andmed saadi eesti.ee lehelt, paludes vastata ankeedile nii õpilastel alates 16. eluaastast ning personalil.

Andmaks võimaluse valimisse sattuda ka eakatel, kes internetti ei kasuta, saatis autor eelnevalt telefoniteel kokku lepitud viide päevakeskusesse kokku 115 ankeeti, paludes päevakeskuse töötajal neid eakatele jagada. Ainult elektrooniline küsitlus võib piirata eakate inimeste valimisse sattumist, pakkudes vastajatele ka paberil ankeetküsitluse täitmise võimalust, aitab see tagada laialdasemat vastajate hulka (Hagan *et al.*, 2017, lk 373–374). Paberkandjal ankeetküsitlusi laekus 40, millest korrektselt täidetud olid 26.

Kohalike omavalitsuste lastekaitsealase seisukoha saamiseks saatis autor ankeetküsitluse lingi e-maili teel kõikidele Eesti lastekaitsetöötajatele, selle ametikoha puudumisel sotsiaaltöötajatele, kokku 230 ametnikule, kelle kontaktid saadi valdade kodulehtedelt. Ankeetküsitlus on anonüümne ning seetõttu ei ole võimalik tuua välja protsentuaalselt, kui paljud nendest küsimustikule vastasid.

Ankeetküsitlusest saadud andmete analüüsimisel kasutati kirjeldavat analüüsi, mis võimaldab anda tulemustest kompaktset ülevaadet (Õunapuu, 2014, lk 184). Lisaks kasutati võrdlevat ja seoselist analüüsi erinevatesse gruppidesse kuuluvate vastajate hinnangute analüüsimiseks. Vastuseid võrreldi risttabelite abil, lisaks analüüsiti vastajate jaotumise statistilist olulist erinevust erinevate vastusevariantide vahel hii-ruut-statistiku ja selle olulisuse tõenäosuse (p-väärtus) abil. Erinevate gruppide keskmiste hinnangute võrdlemiseks kasutati T-Testi. Töös on esitatud tulemused, mille puhul $p < 0.05$, mis

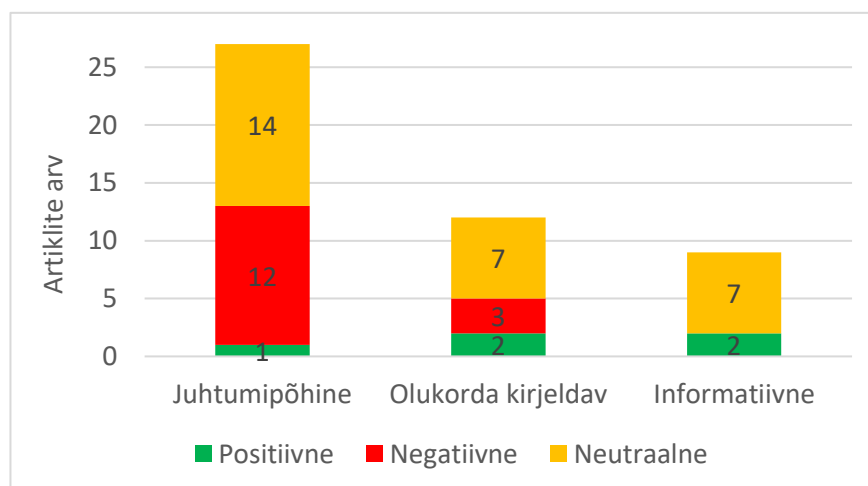
tähendab, et respondentide vastused jagunesid erinevalt ning saadud tulemusi saab üldistada üldkogumile. Andmeid töödeldi programmiga SPSS 24.0 ning Microsoft Excel.

2.2. Uurimistulemused ja analüüs

2.2.1. Meedia roll lastekaitsetöö kajastamisel

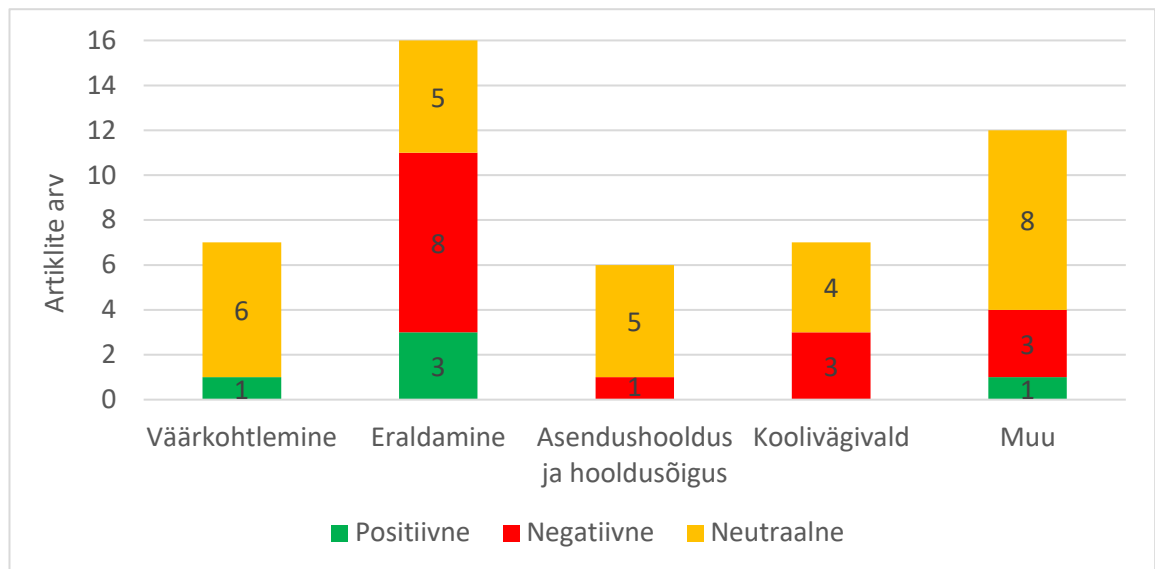
Analüüsitud artiklid jagati kolme kategooriasse – juhtumipõhised, olukorda kirjeldavad ja informatiivsed kirjutised. Juhtumipõhised artiklid, mis moodustasid kõigest üle poole (n=27), olid konkreetsest sündmusest või juhtumist. Olukorda kirjeldavate artiklite (n=12) puhul oli töö kontekstis mõeldud neid, milles oli kirjutatud lastekaitsevaldkonnaga seonduvast olukorrast üldiselt ning ei lähtunud konkreetsest juhtumist. Informatiivsesse kategooriasse (n=9) lisas autor artiklid, mille kaudu oli antud ühiskonnale teavitus, mis sisaldas muuhulgas lastekaitsetööd, näiteks teavitati lastekaitsekoostööd, julgustati elanikkonda märkama või hoiatati lapsevanemaid ohtliku mängu eest.

Selgitamaks välja, kuidas meedia lastekaitsetöö kuvandit mõjutab, hindas autor artiklite (n=48) analüüsimise käigus seda, millisena ajakirjanik oma väljaandes lastekaitsetööd kuvas. Autor hindas seda määratlades, kas ajakirjanik kujutab lastekaitsetööd positiivselt, neutraalselt või negatiivselt (vaata joonis 1). Ajakirjanike poolt oli kajastatud positiivselt 10% ning negatiivselt 31% artiklitest, ülejäänud oli neutraalse lähenemisega.

Joonis 1. Dokumendianalüüsi valim ning ajakirjanikupoolne lastekaitsetöö kuvamine (autori koostatud)

Artiklid on analüüsi käigus jagatud erinevatesse valdkondadesse (vaata joonis 2), hindamaks, millistel teemadel meedia kõige sagedamini lastekaitsetööd puudutavates artiklites kirjutab. Kõige sagedamini kirjutavad meediaväljaanded lapse perest eraldamise teemadel (n=16), mis moodustab kõigist loetud artiklitest kolmandiku. Seejuures on pooltes lapse perest eraldamise artiklites kuvatud lastekaitsetööd ajakirjaniku poolt negatiivselt. Kolmel korral on ajakirjanik kirjutanud eraldamise teemal ka positiivselt.

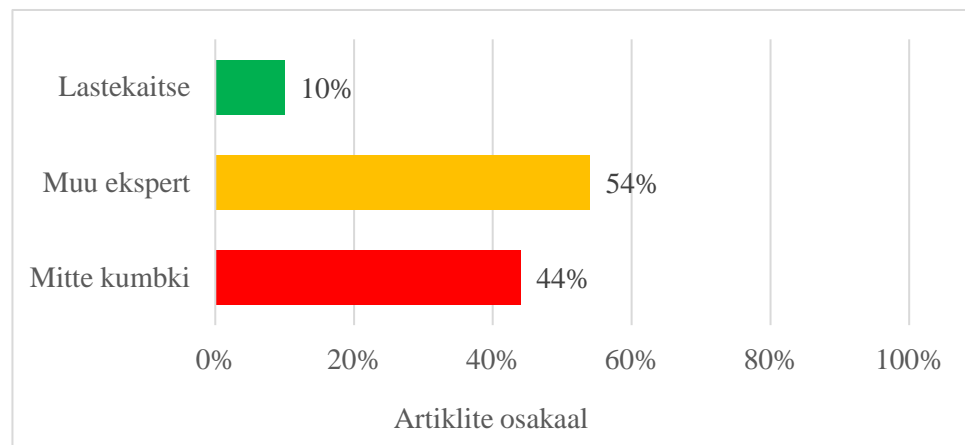
Joonis 2. Artiklite valdkonnad ning ajakirjaniku suhtumine lastekaitsetöösse (autori koostatud)

Lastekaitsetööd puudutavatest artiklitest oli iga kolmas ajakirjaniku poolt kuvatud negatiivselt (n=15). Ajakirjanike hinnangud olid järgmised: lastekaitse sekkus liigselt või põhjuseeta, ei sekkunud vajadusel või ei olnud erapooletu. Seejuures rohkem kui pooltel kordadel, kui ajakirjanik kuvas lastekaitsetööd negatiivselt, oli tegemist eraldamise juhtumiga. Positiivselt kirjutati lastekaitsetööst viiel korral 48st. Nendel kordadel oli tegemist eksperdi arvamuseartikliga, mis kiitis lastekaitse otsuse õigeks, valgustas lastekaitsetöö sisu või julgustati pöörduma lastekaitsetöötaja poole. Samas ei olnud analüüsitud artiklite hulgas ühtegi, kus oleks toodud välja, et pere toimetulek ja elukorraldus on peale lastekaitsetöötaja sekkumist parenenud.

Artiklite analüüsi käigus hindas autor, kas artikkel sisaldab lisaks ajakirjanikule ka omavalitsuse lastekaitsetöötaja või mõne muu eksperdi hinnangut (vaata joonis 3).

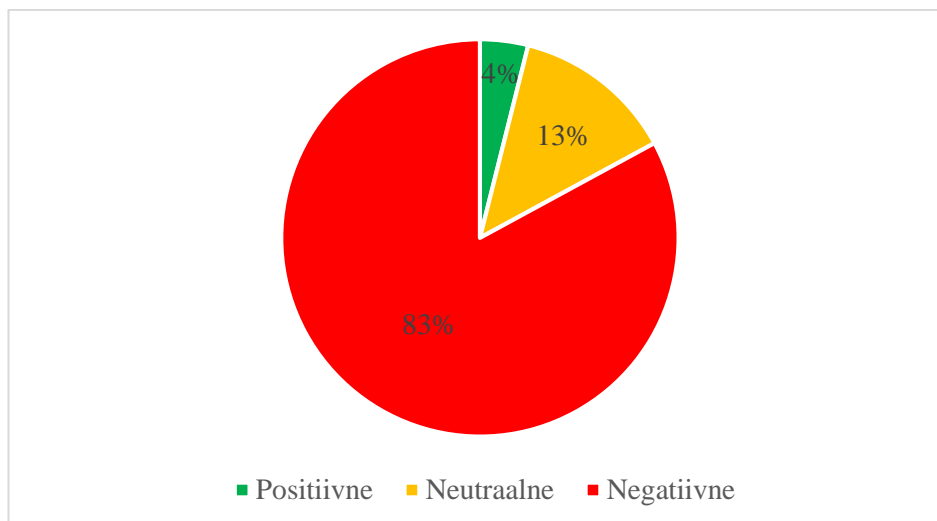
Lastekaitsetöötaja on andnud omapoolse kommentaari viiel korral 48st, muu eksperdi hinnang oli samas rohkem kui pooltel artiklidel. Nendest neljal korral sisaldus nii lastekaitse kui muu eksperdi hinnang korraga. Muu ekspert oli näiteks Lastekaitse Liit, Politsei- ja piirivalveamet, õigusbüroo, sotsiaalministeerium, haridusministeerium, haridusasutus.

Joonis 3. Lastekaitsetöötaja või muu eksperdi arvamus artiklis (autori koostatud)

Hindamaks lastekaitsetöö kuvandit ning analüüsitud artiklite mõju Eesti elanikkonnale, tutvus autor ka kommentaaridega. Autor luges läbi 48 analüüsitud artikli kommentaarid (n=2243) ning analüüsis lastekaitsetööd puudutavaid kommentaare (n=281). Lastekaitsetööd puudutavate kommentaaride puhul hindas autor, kas kommentaari oli lastekaitsetööst kirjutanud positiivselt, neutraalselt või negatiivselt. Kõige enam oli negatiivseid kommentaare (n=233), vähem oli neutraalseid (n=37) ning positiivseid (n=11) kommentaare (vaata joonis 4).

Vaadeldes artikleid valdkonna kaupa, selgus, et juhtumipõhiseid artikleid (n=27) olid inimesed kõige rohkem kommenteerinud – 92% kõigist lastekaitsetööd puudutavatest kommentaaridest. Kõige rohkem ajendasid lugejaid lastekaitsetöö teemal kommenteerima lapse perest eraldamisest kirjutatud artiklid, mille puhul olid lugejad arvamust avaldanud 236 korral, mis moodustab 84% kõigist lastekaitsetööd puudutavatest kommentaaridest. 82% lugejate kommentaaridest, mis on kirjutatud lapse perest eraldamise teemadel artiklitele, on negatiivsed.

Joonis 4. Lastekaitsetööd puudutanud lugejate kommentaarid (autori koostatud)

Jooniselt on näha, et lastekaitsetööd puudutavad kommentaarid olid valdavalt negatiivsed. Lugejad tõid välja negatiivseid uskumusi lastekaitsetöö suhtes, mille käigus võrreldi lastekaitset terroriorganisatsiooniga: „Nö. Lastekaitse on põhjamaades täielik terroriorganisatsioon, millele ka kohtu võim peale ei hakka. Üks ametnik otsustab ainuisikuliselt teie lapse saatuse ja teha ei saa mitte kui midagi /.../“.

Analüüsi käigus oli näha, et negatiivne kuvand jagunes lugejaskonnas valdavalt kaheks, mida ilmestab ka järgmine kommentaar: „Seal, kus tegutseda pole vaja, seal võetakse laps ära. Aga seal, kus väga oleks vaja lapsed perest eemaldada, seal ei tehta teist nägugi, et lastel kohe väga-väga välist abi vaja oleks“. Leiti, et kui lastekaitse sekkumist on vaja, ei ole neist abi, kuid kui nad sekkuvad, siis põhjusega: „/.../ siis „kui on lastekaitset vaja ei tee nad midagi ja seal „kus pole vaja on nad kohal nagu parasiidid“.

Üks pool hindas, et lastekaitsetöötajad ei sekku piisavalt, tuues välja, et hädaohus lapsi ei eraldata perest: „/.../meil on aga asjad nii, et perekonnad, millelt tuleks ammu lapsed ära võtta, lasevad samas vaimus edasi ja toodavad oma lastest tulevikus uusi joodikuid ja asotsiaale /.../“. Sellist suhtumist kinnitab ka järgmine kommentaar, justkui ei hooliks lastekaitsetöötaja juhtumit lahendades perekonna heaolust: „/.../ ametnikku huvitab "kaelast ära" keiss, ja järgmise probleemi p-ssekukkund lahendus, millest pole abi ei lapsele ei vanematele, kuid linnuke on tehtud ja palgapäev ootamas Voilaa!“

Teine pool kommenteerijatest arvas, et lastekaitsetöötajad sekkuvad liigselt inimeste ellu: „/.../ ei mingit eelnevat uurimist ega emaga suhtlemist, lihtsalt kohe laps ära ja kogu lugu /.../“. Samuti avaldati arvamust, et lastekaitsetöötajad ei tohiks sekkuda erinevatesse kasvatusmeetoditesse: „Riigi asi ei ole otsustada mis on lapsele hea ja mis ei ole. See on vanemate asi“.

Analüüsi käigus on nähtav, kuidas kommenteerijad võtavad omaks varasemalt meedias kuvatud hinnangud, kirjeldades, kuidas varasemates juhtumites pole lastekaitse aidanud väärkoheldud või hooletusse jäätud lapsi – „/.../ samas on meedias juhtumeid kus tõesti väärkoheldud lapsi ei aita lastekaitse mitte kuidagi“. Seda saab väita ka lähtuvalt järgmisest kommentaarist: „Just, nagu see C-komando lugu. Vanemad joovad, peksavad lapsi. laps on sügelisi täis ja lastekaitse ütleb, et põhjust sekkumiseks pole.“

Lapse perest eraldamisest kirjutavad artiklid ajendasid lugejaid negatiivseid kommentaare lastekaitsetöö suhtes kirjutama. Eraldamise teemadel avaldati arvamust, et just vaesus on see, miks lapsi perest eraldatakse: „Kahjuks just vaesus ongi see, miks lapsed eraldatakse perekonnast, kuid see on tugev stress lastele, kellega ei arvestata. Omavalitsused ega ka EV Valitsus ei täida oma kohustust hoolitseda abivajavate laste eest. Seega kannatajaks jäävad ikkagi nõrgemad – lapsed /.../“.

Usutakse, et laste perest eraldamisel tehakse eelkõige liiga just lastele: „Ma ei kujuta ette, mis inimesed need nn lastekaitsjad on, kuidas jätkub südant seda vägivalda laste kallal toime panna?“. Kõneainet pakkus ka lastekaitseadusest (2014) tulenev punkt, mille järgi võib kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötaja hädaohus lapse 72 tunniks perest eraldada: „Kusjuures kurjategijaid kui tohib pidada vaid 48 tundi ilma kohtuotsuseta, nüüd järsku tohib lastekaitse ametnik aga oma suva järgi 72 tundi last kinni hoida /.../“. ning lisaks uskumus: „Enamus lapsi saab vanematelt selle uue Lastekaitseaduse kohaselt ära võtta /.../“.

Mitmedki lugejad on avaldanud arvamust, et laste perest eraldamine toimub peamiselt ärilistel eesmärkidel. Näiteks kirjutab üks kommenteerija: „/.../ päästkem oma lapsed ametnike ja rahahaide käest! See seadus muutub lühikese ajaga räigeks äriks, pole kahtlustki.“ Äri iseloomustati ka kui lastekaitseametnikele altkäemaksu maksmist:

„toimetab lapse kasuperre ja see maksab, kasu vanemad saavad uue auto, aidatakse maja ehitada jne, lastekaitseametnik saab altkäemaksu ja rahul mõlemad /.../“.

Laste perest eraldamise põhjuseks toodi välja riigilt abirahade saamist: „/.../ Iga hinna eest tuleb seista vastu Põhjamaade stiilis kuritegelikule lapseärile, kus nn "lastekaitse" pätid silmad põlevad peas täiesti süütutelt inimestelt lapsi ära korjavad ning neid siis asenduspereadesse jagavad - kusjuures mõlemi tegevuse eesmärk on saada riigilt kopsakaid abirahasid.“

Lugejate seas avaldati arvamust, et lastekaitsetöötaja esindab vaidlustes ühte vanemat, näiteks „/.../ sisuliselt on tegemist varjamatult emade eest seisva organisatsiooni ehk emakaitsega. Need ametnikud ei kohku tagasi ka täieliku valeinformatsiooni esitamise ees kohtutele, kui see on vajalik ema huvide saavutamiseks.“

Juhtumipõhiste artiklite juures oli lastekaitsetööle ka neutraalseid hinnanguid – näiteks soovitati lastekaitse poole pöörduda: „/.../ siis tuleb lastekaitse minna ja ajada asju seni kuni tulemus käes /.../“. Samuti toodi välja, et „/.../ Kritiseerida ametnikke on lihtne. Minge ja tehke seda tööd, vaadake, millise tulemuse saate.“

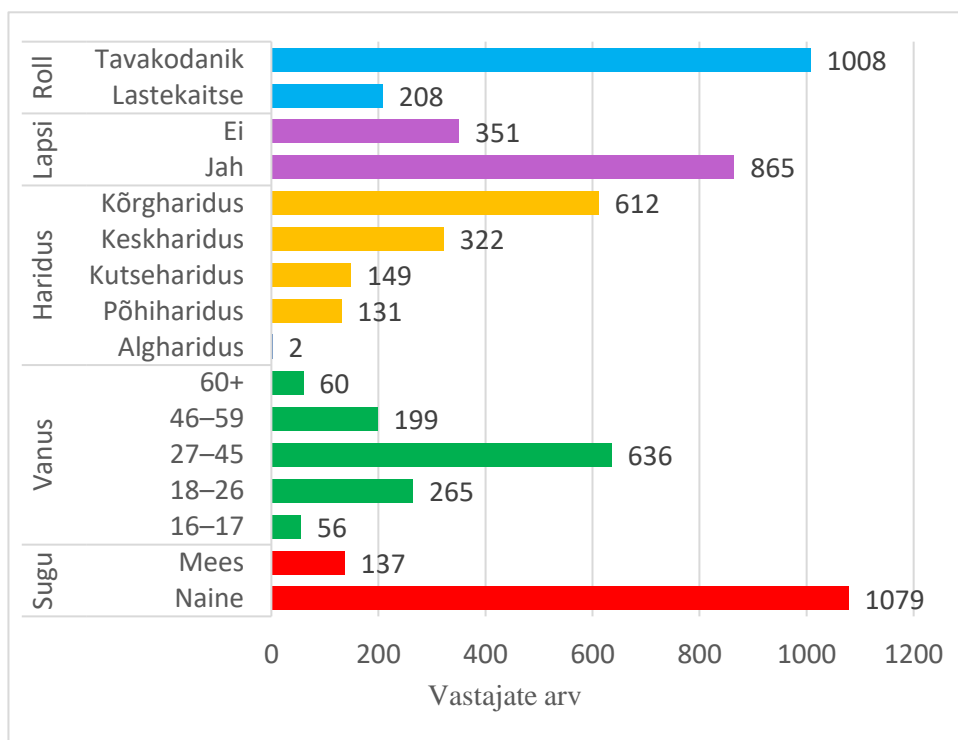
Analüüsi käigus ilmnesid ka kommentaarid, mida võib pidada lastekaitsetöö suhtes positiivseks, näiteks kirjutati et lastekaitsevaldkonnas töötavad mõistlikud inimesed, kes on teinud õigeid otsuseid: „Olles kuulnud lastekaitseteemalisi loenguid koolis olen veendunud, et Eesti poolt talitati õigesti. Väga mõistlikud inimesed on meil lastekaitse tööl.“ Positiivne oli ka kommentaar, milles lastekaitsetöötajatele avaldati poolehoidu: „/.../ Olen lastekaitsetöötajate poolt. Hüllem, kui neid poleks!“

Lugejad on palju rohkem kommenteerinud neid artikleid, milles ajakirjanik on kuvanud lastekaitsetööd negatiivselt, kui neid, millel on neutraalne lähenemine. Rohkem kui pooled lugejate negatiivsed kommentaarid on kirjutatud artiklitele, mida on ajakirjanik kuvanud negatiivselt. Samas artiklil, milles on lastekaitsetööst kirjutatud positiivselt, lugejate kommentaarid puuduvad. Peaaegu kolmveerand negatiivsetest kommentaaridest kirjutati artiklitele, mis sisaldasid eksperdi arvamust. Viiest korrast, kui lastekaitsetöötaja oli andnud artiklile kommentaari, puudus kolmel korral lugejate poolne arvamuse avaldus lastekaitsetöö suhtes, kahel korral oli kokku üheksa negatiivset kommentaari.

Lastekaitsevaldkonna artiklid ilmusid vastavalt juhtumi tekkele, rohkem sügisel ja suvel, vähem talvel ja kevadel.

2.2.2. Eesti elanikkonna nägemus lastekaitsetööst

Ankeetküsitluse valimi üldarvust (n=1216) 89% vastanutest olid naised ning 11% mehed. Esindatud olid kõik vanusegrupid, haridusastmed ning maakonnad (vaata joonis 5). Respondentidest pooled olid kõrgharidusega ning enim vastanuid oli vanuses 27–45 aastat, mis moodustas kõigist vastajatest 52%. Vastanutelt küsiti, kas neil on või on olnud alaealisi lapsi või hooldatavaid. Enamikul (70%) vastajatest on või on olnud alaealisi lapsi, sh alaealisi hooldatavaid. Kolmandikul respondentidest, kellest 15% on 16–17-aastased, ei ole alaealisi lapsi olnud. Kõige rohkem oli vastanuid Harjumaalt (29%) ning kõige vähem Võrumaalt (1,6%). Vastanute jaotus oli sarnane üldkogumile.

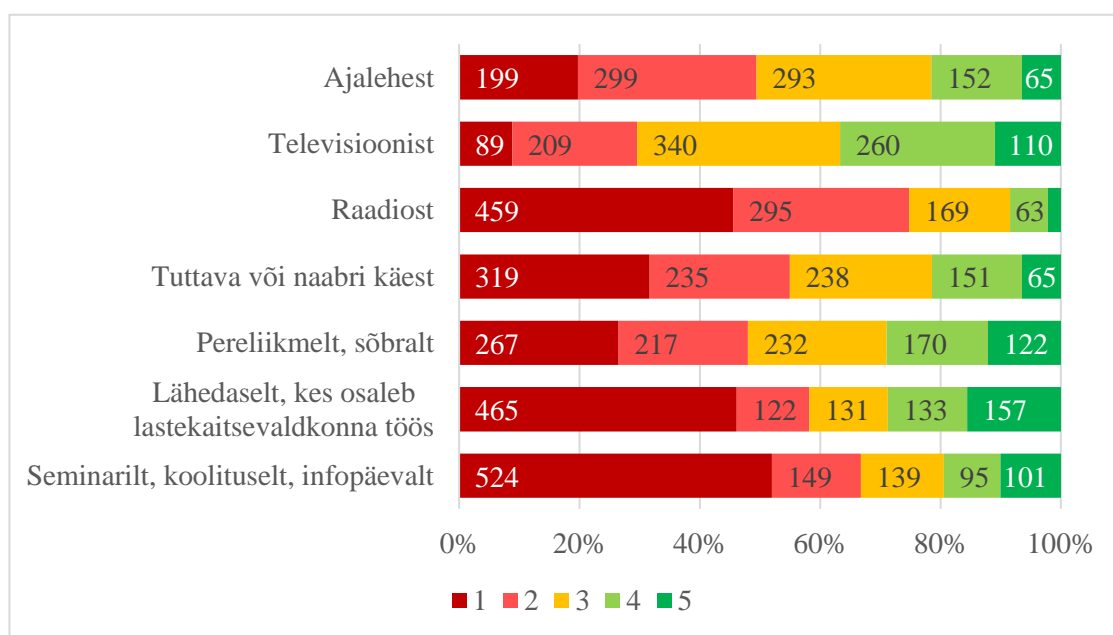

Joonis 5. Respondentide jagunemine sotsiaaldemograafiliste tunnuste järgi (autori koostatud)

Tavakodanikest respondentide seas oli 15% neid, kes on oma isiklikus elus puutunud lastekaitsetööga kokku (n=149). See tähendab, et respondent on saanud või soovinud saada lastekaitsetöötajalt abi; on pöördunud lastekaitsetöötaja poole; lastekaitse on

pöördunud vastaja poole või lastekaitse on olnud kaasatud mõnda vastaja last või perekonda puudutavasse arutellu. 20% tavakodanikest vastajaid on tööalaselt lastekaitsega kokku puutunud (n=206) – nad on või on olnud lapsega töötavad isikud ja/või lastekaitse koostööpartnerid. 65% respondentidest ei ole lastekaitsetööga kokku puutunud isiklikul tasandil ega tööalaselt (n=653).

Tavakodanikel (n=1008) paluti hinnata (1-mitte kunagi, ..., 5-väga tihti), millistest etteantud allikatest on nad kõige rohkem saanud informatsiooni lastekaitsetöö kohta. 91% respondentidest vastas, et on lastekaitsevaldkonna kohta omandanud informatsiooni televisioonist ning nendest 12% vastas, et on televisioonist lastekaitsevaldkonna kohta kuulnud väga tihti (vaata joonis 6). 20% respondentidest aga leidis, et ei ole televisioonist mitte kunagi taolist informatsiooni saanud. Lastekaitsevaldkonna kohta on ajalehest saanud lugeda 80% vastanutest, pereliikmelt või sõbralt on informatsiooni saanud 74% respondentidest ning 54% vastanutest lähedaselt, kes osaleb lastekaitsevaldkonna töös.

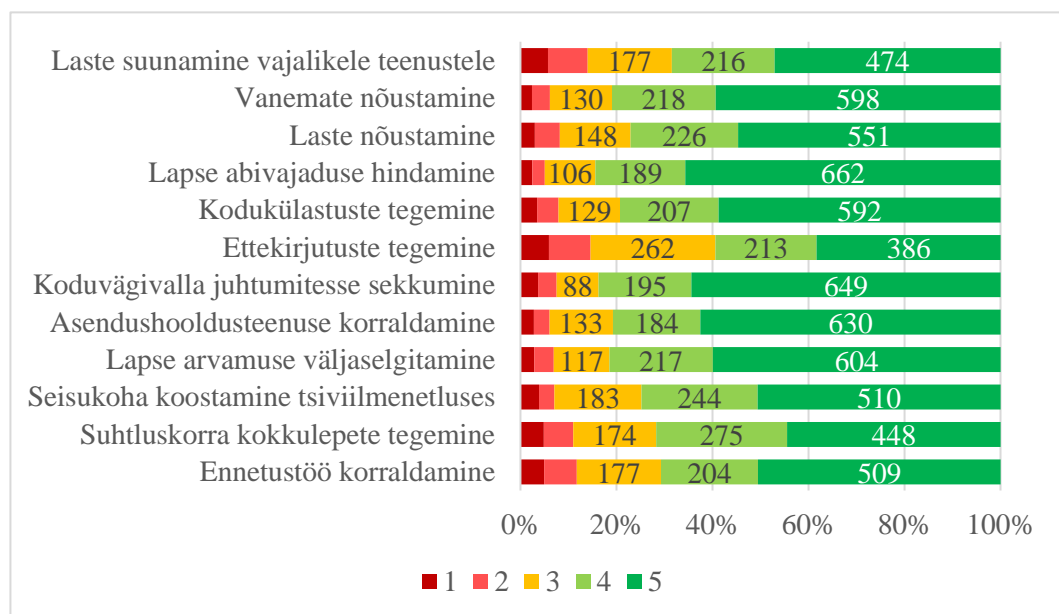
Joonis 6. Respondentide hinnang lastekaitsevaldkonda puudutava informatsiooni saamise kohta järgmistest allikatest (autori koostatud)

Selgus, et televisioonist saavad kõige enam lastekaitsealast teavet inimesed, kes ei ole varasemalt selle valdkonnaga kokku puutunud (keskmine 3.2), kuid üle keskmise saavad infot ka lastekaitse koostööpartnerid (keskmine 2.9) ning isiklikul tasandil kokku

puutunud (keskmine 2.9) inimesed ($p=0,000$). Ajalehest saavad informatsiooni kõik vastajad keskmisest rohkem (kõigil keskmine 2.6). Lisaks sellele selgus, et inimesed, kellel on lastekaitsega isiklik kokkupuude, saab kõige enam teavet pereliikme või sõbra käest (keskmine 3.0). Koostööpartnerite peamised infoallikad on seminarid, koolitused ja infopäevad (keskmine 3.5). Need, kellel seos lastekaitsega puudub, kuulevad selle kohta kõige enam televisioonist (keskmine 3.2). Analüüsi käigus selgus, et inimesed, kellel ei ole lapsi, saavad ajalehest keskmisest vähem (keskmine 2.3) informatsiooni, kuid lastega pered saavad rohkem (keskmine 2.7) teavet just ajalehest ($p=0,000$).

Selgitamaks välja, millisena näeb Eesti elanikkond lastekaitsetööd, uuris autor ankeetküsitluse kaudu, millised tegevused kuuluvad vastajate hinnangul lastekaitsetöötajate ülesannete hulka (1-ei ole üldse lastekaitsetöötaja ülesanne, ..., 5-on kindlasti lastekaitsetöötaja ülesanne). Esmalt annab autor ülevaate tegevustest, mille puhul üle 90% vastajatest on hinnanud, et tegevus on lastekaitsetöötaja ülesanne.

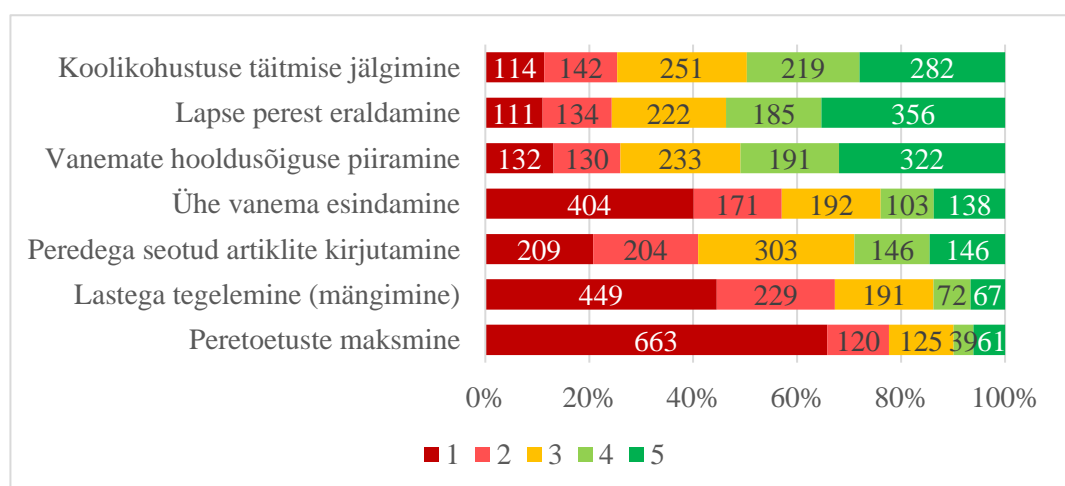
Kõige rohkem tavakodanikest (98%) peab lastekaitse ülesandeks vanemate nõustamist lapsi puudutavates küsimustes. Sellega nõustuvad kõik lastekaitse koostööpartnerid ja enamik isikliku või puuduva kokkupuutega respondendid (vaata joonis 7).

Joonis 7. Tavakodanike hinnang lastekaitsetöötaja tööülesannetele, millega on nõustunud üle 90% vastanutest (autori koostatud)

Enamik inimesi peab lastekaitse ülesandeks lapse abivajaduse hindamist, lapse arvamuse väljaselgitamist ja asendushooldusteenuse korraldamist. Viimast peavad lastekaitse peamiseks ülesandeks need, kes pole selle valdkonnaga kokku puutunud. Isikliku kokkupuutega inimesed hindasid kõige enam lastekaitsetöötajate ülesanneteks vanemate nõustamist ja kodukülastuste tegemist. Kodukülastuste tegemist peetakse rohkem lastekaitse tööülesandeks kui laste suunamist vajalikele teenustele. Üle 95% tavakodanikest peab lastekaitse ülesandeks veel laste nõustamist neid puudutavates küsimustes, kodukülastuste tegemist, koduvägivalla juhtumitesse sekkumist, seisukoha koostamist lapsi puudutavates tsiviilmenetlustes, vanematevahelise suhtluskorra kokkulepete tegemist ning ennetustöö korraldamist.

Järgnevalt annab autor ülevaate tegevustest, millega on nõustunud alla 90% vastanutest (vaata joonis 8). Kõige vähem, kolmandik, vastajatest peab lastekaitse tööülesandeks peretoetuste maksmist, mis tegelikkuses nende tegevuste hulka ei kuulu. Vähesed (21%) pidasid lastekaitsetöötaja ülesandeks laste ja perede teemal artiklite kirjutamist. 89% vastanutest peab lastekaitsetöötaja ülesandeks lapse perest eraldamist, nendest üle poole (65%) pole valdkonnaga kokku puutunud. Enamik vastajatest (87%) peab lastekaitsetöötaja ülesandeks vanemate hooldusõiguse piiramist, kuigi perekonnaseaduse (2009) §134 järgi saab seda teha üksnes kohus. Üle poole tavakodanikest (55%) arvab, et lastekaitsetöötaja ülesanne on lastega tegelemine (mängimine). Lastega mängimist peavad rohkem tööülesandeks need, kes ei ole lastekaitsega ise kokku puutunud.

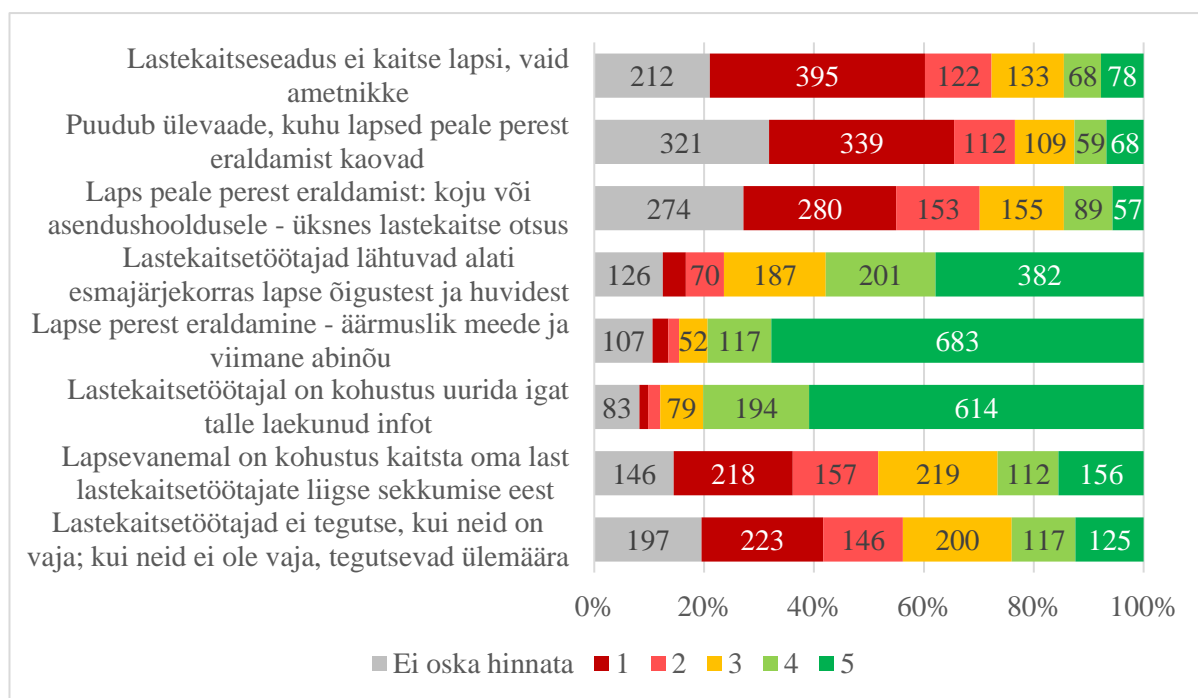

Joonis 8. Tavakodanike hinnang lastekaitsetöötaja ülesannetele, millega on nõustunud alla 90% vastanutest (autori koostatud)

Lisaks erinevate etteantud tegevuste hindamisele palus autor ankeetküsimustikus hinnata tavakodanikel (n=1008) ka mitmeid lastekaitsevaldkonnaga seotud väiteid, mis pärinesid analüüsitud meediaartiklitest ja kommentaaridest. Vastajatel paluti väiteid hinnata viie palli skaalal (1-ei ole üldse nõus, ..., 5-täiesti nõus), lisaks oli võimalus vastata „Ei oska hinnata“. Väited kuvati iga vastaja puhul eraldi järjekorras.

Esmalt annab autor ülevaate väidetest, mille puhul rohkem kui pooled vastajad, kes seisukoha võtsid (hinnates skaalal 1–5), olid sellega vähemal või rohkemal määral nõus. Enamik tavakodanikest on nõus sellega, et esmajärjekorras lähtutakse alati laste õigustest ja huvidest, lapse perest eraldamine on vaid äärmuslik ning lastekaitsetöötajal on kohustus uurida igat talle laekunud informatsiooni (vaata joonis 9).

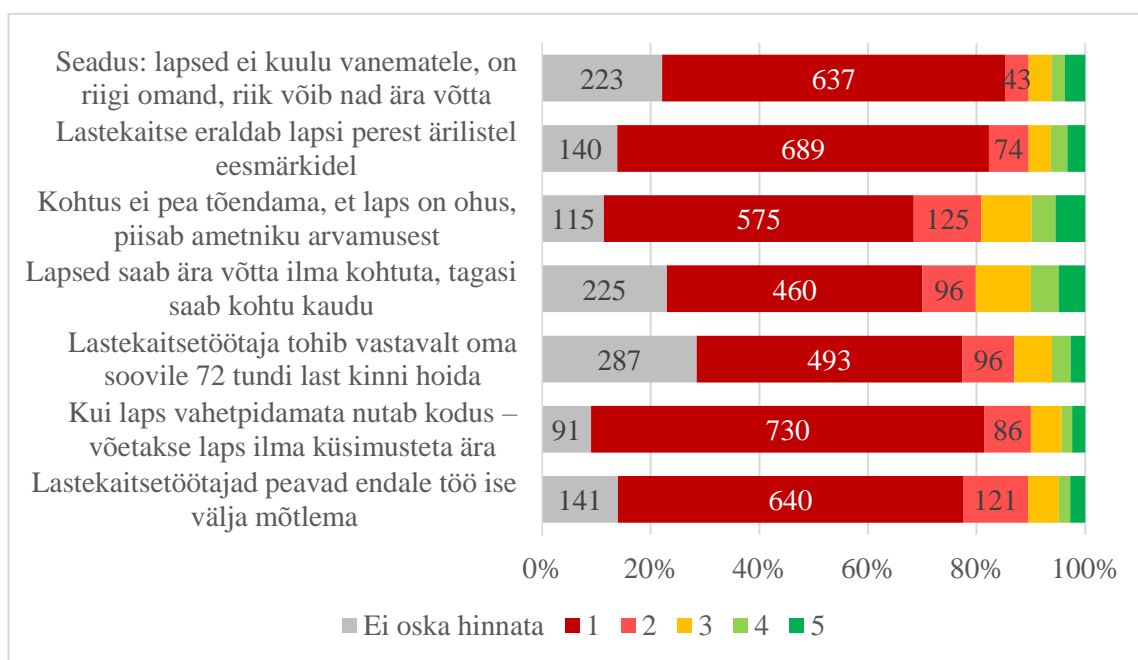
Joonis 9. Tavakodanike hinnangud meediast pärit väidetele, mille puhul seisukoha võtnutest rohkem kui pooled on väitega nõus (autori koostatud)

Respondentidest, kes väidetele vastamiseks võtsid seisukoha, oli kolmveerand nõus sellega, et lapsevanemal on kohustus kaitsta oma last lastekaitsetöötajate liigse sekkumise eest. Üle poolte nendest, kes seisukoha võtnud, arvasid, et lastekaitseseadus ei kaitse lapsi, vaid ametnikke, 21% vastanutest ei osanud siinkohal arvamust avaldada. Kõige raskem oli vastajatel hinnata väidet „Puudub ülevaade, kuhu lapsed peale perest

eraldamist kaovad“, kuid nendest, kes hindasid, olid natuke enam kui pooled väitega nõus.

Järgnevalt annab autor ülevaate väidetest, mille puhul rohkem kui pooled, kes vastates kujundasid seisukoha, ei olnud väitega nõus. Kõige vähem nõustuti sellega, et lastekaitseseadus sätestab, et lapsed ei kuulu enam vanematele, vaid on riigi omand ning riik võib nad iga hetk ära võtta (vaata joonis 10). Üle poolte vastajatest ei nõustu sellega, et kui kellegi laps kodus vahetpidamata nutab, võetakse ta lihtsalt ilma küsimusteta ära ning lapsi eraldatakse perest ärilistel eesmärkidel.

Üle poole (64%) seisukoha kujundanud vastanutest leidis, et väide „Kohtus ei ole vaja tõendada, et laps on ohus, piisab ametniku subjektiivsest arvamusest“ ei vasta tõele. Siiski leidis 36% vastanutest, et see väide on tõsi. Rohkem kui pooled tavakodanikud hindavad, et lastekaitsetöötaja ei tohi vastavalt oma soovile 72 tundi last kinni hoida. Samas peaaegu pooled hindavad jällegi, et lastekaitsetöötaja tohib seda teha.

Joonis 10. Tavakodanike hinnangud meediast pärit väidetele, mille puhul seisukoha võtnutest rohkem kui pooled ei ole väitega nõus (autori koostatud)

Eelnevalt on välja toodud, et lastekaitsevaldkonda kajastanud artiklite kommentaare analüüsid selgus, et lugejate hinnang jaguneb lastekaitsetöö osas valdavalt kaheks – on

üks pool, kes arvab, et lastekaitse ei tegutse, kui on nende abi vaja, ning teine pool, kes arvab, et lastekaitsetöötaja sekkub ülemäära, kui neid ei ole vaja. Autor palus ankeetküsitluses hinnata väidet „Lastekaitsetöötajad ei tegutse, kui neid on vaja; kui neid ei ole vaja, tegutsevad ülemäära“, millega nõustusid rohkem kui pooled (58%) respondentidest, mõnevõrra vähem (22%) oli neid, kes seda õigeks ei pidanud. Ülejäänud ei osanud seisukohta kujundada. Analüüsi käigus ilmnas, et lapsevanemad on sellega mõnevõrra rohkem nõus, kui inimesed, kellel lapsi ei ole ($\chi^2=22,317$; $p=0,000$). Samuti selgus risttabeli baasil hinnates, et lastekaitsetöoga isiklikku kokkupuudet omavad inimesed on eeltoodud väitega rohkem nõus, kui need, kelle kontakt on tööalane või puudub ($\chi^2=95,364$; $p=0,000$).

Järgmisena annab autor ülevaate, kuidas erinevaid meediast pärinevaid väiteid hinnates mõjutab respondentide hinnanguid ajalehest saadud informatsioon lastekaitsevaldkonna kohta. Selgus, et 11 väitel 15st olid vastused jagunenud erinevalt ning saadud tulemusi saab üldistada üldkogumile.

Hinnates seda, kui suur on meedia roll lastekaitsetöö kuvandi kujunemisel, analüüsis autor risttabeli abil kui palju mõjutab ajalehest saadud info meediast pärit väite „Lastekaitsetöötajad ei tegutse, kui neid on vaja; kui neid ei ole vaja, tegutsevad ülemäära“ hindamist. Selgus, et need, kes on ajalehest saanud lastekaitsevaldkonna kohta palju infot, peavad väidet rohkem tõeseks. Suur osa neist, kes ei ole saanud üldse ajalehest teavet, ei nõustu väitega. Kolmandik Eesti inimestest, kes ajalehest lastekaitsealast infot ei saa, ei oska selle väite kohta seisukohta võtta, andes vastuseks „Ei oska hinnata“ ($\chi^2=53,323$; $p=0,000$). Lisaks sellele ilmnas väike seos ($r=0,35$) väite „Lastekaitsetöötajad ei tegutse, kui neid on vaja; kui neid ei ole vaja, tegutsevad ülemäära“ ja „Lapsevanemal on kohustus kaitsta oma last lastekaitsetöötajate liigse sekkumise eest“ vahel. Selgus, et mida rohkem peeti õigeks esimest väidet, seda rohkem oldi ka nõus sellega, et last tuleb kaitsta liigse sekkumise eest.

Risttabelist selgus, et väitega „Lastekaitseasutus tegelikult ei kaitse lapsi, vaid kaitseb ametnikke“ on nõus peamiselt need, kes on ajalehest palju lugenud lastekaitsevaldkonna kohta. Need, kes ajalehest teavet saanud ei ole, ei nõustu ka esitatud väitega ($\chi^2=47,773$; $p=0,003$). Kusjuures nõustuvad selle väitega kõige rohkem 60+ ning kõige vähem 16–17-

aastased vastajad ($\chi=32,361$; $p=0,040$). Ajalehest saadud informatsioon mõjutas ka väite „Lastekaitseadus sätestab, et lapsed ei kuulu enam vanematele, vaid on riigi omand, riik võib nad iga hetk ära võtta“ hindamist. Selgus, et vastajad, kes hindavad väite õigeks, on lastekaitsealase teabe omandanud ajalehest, kuid need, kes ei nõustu, ei ole ajalehest valdkonna kohta infot saanud ($\chi=44,565$; $p=0,001$).

„Lapsed saab ära võtta ilma kohtuta, tagasi saab kohtu kaudu“ väidet pidasid õigeks peamiselt need, kes on suures osas saanud teavet ajalehest ning väitega mitte nõustuvad respondendid ei ole valdavalt ajalehest infot omandanud ($\chi=36,139$; $p=0,015$). Sarnane muster ilmnes ka järgmise väite – „Lastekaitse eraldab lapsi perest ärilistel eesmärkidel“ puhul. Risttabeli abiga analüüsides selgus, et respondentidest, kes olid väitega täiesti nõus, oli suur osa hinnanud, et on tihti lastekaitsealast informatsiooni saanud ajalehest ning need, kes ei olnud, pidasid väidet valeks ($\chi=40,294$; $p=0,005$). Samuti need, kes usuvad, et kui laps kodus nutab, võetaks ta lihtsalt ilma küsimusteta ära, on omandanud lastekaitsetöö kohta ajalehest infot väga tihti ($\chi=49,506$; $p=0,000$). Respondendid, kes lastekaitsealast teavet ajalehest ei ole omandanud, ei pea õigeks ka väidet „See, kas laps saab peale perest eraldamist koju minna või peab asendushooldusteenusele jääma, sõltub üksnes kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötaja otsusest“ ($\chi=32,021$; $p=0,043$).

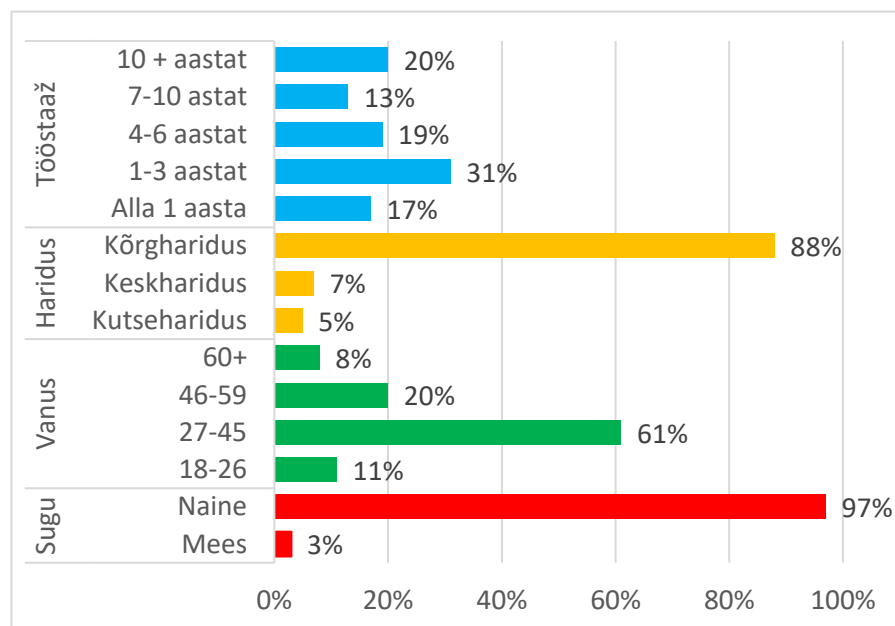
Vastupidine olukord ilmnes analüüsides väidet „Lapse perest eraldamine on äärmuslik meede ja viimane abinõu, kui muul moel pole võimalik lapse heaolu tagada“. Suur osa respondentidest, kelle hinnangul ei vasta see tõele, on ajalehest saanud palju teavet lastekaitsetöö kohta. Samas need, kes leiavad, et see on tõesti äärmuslik meede, on samuti ajalehest selle valdkonna kohta palju lugenud ($\chi=46,269$; $p=0,001$). Lisaks ilmnes nõrk seos ($r=0.31$) – mida rohkem olid vastajad väitega nõus, seda rohkem nõustuti väitega, et kohaliku omavalitsuse lastekaitse lähtub alati lapse huvidest. Järgmise väitega „Lastekaitsetöötajal on kohustus uurida igat talle laekunud infot“ nõusolijatest on suur osa saanud samuti palju informatsiooni valdkonna kohta ajalehest ($\chi=32,268$; $p=0,041$).

Vastajad, kes on väidetega „Lastekaitsetöötaja tohib vastavalt oma soovile 72 tundi last kinni hoida“ või „Lapsevanemal on kohustus kaitsta oma last lastekaitsetöötajate liigse sekkumise eest“ nõus, on enamik saanud ajalehest lastekaitsetöö kohta lugeda nende endi hinnangul väga tihti. Väidet ebatõenäoliseks pidajad on ajalehest infot saanud mõnevõrra

vähem. Väidete „Puudub ülevaade, kuhu lapsed peale perest eraldamist kaovad“, „Kohtus ei ole vaja tõendada, et laps on ohus, piisab ametniku subjektiivsest arvamusest“, „Nii kohalik omavalitsus kui riigi lastekaitsetöötajad lähtuvad alati esmajärjekorras lapse õigustest ja huvidest“ ning „Lastekaitsetöötajad peavad endale töö ise välja mõtlema“ puhul jagunesid vastused ühtlaselt.

Kõigi eelnevalt käsitletud väidete puhul ilmnes asjaolu – respondentidest, kes olid valinud variandi „Ei oska hinnata“, suur osa on eelnevalt hinnanud, et ei saa ajalehest üldse lastekaitsevaldkonna kohta informatsiooni. Nendest respondentidest, kes vähemal või rohkemal määral on ajalehest lastekaitsetöö kohta lugenud, on 67–95% väiteid hinnates avaldanud oma seisukoha. Siinkohal mõjutab inimeste arvamust just nimelt ajalehest saadud informatsioon, kuivõrd valdavalt ei ole seost televisioonist saadud informatsiooni ja inimeste hinnangu osas.

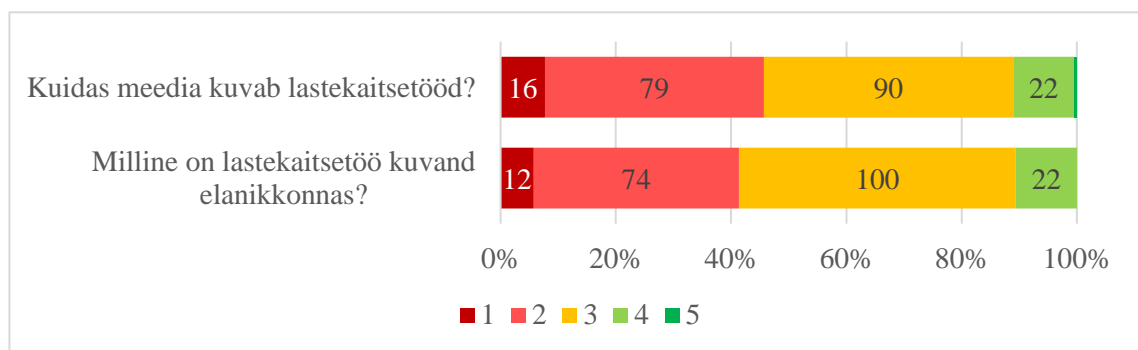
Teine ankeetküsitluse osa oli koostatud praegustele või endistele lastekaitsetöötajatele (n=208). Enamik lastekaitsetöötajaid olid naised ning mõned üksikud ka mehed (vaata joonis 11). Ankeedile vastasid lastekaitsetöötajad üle Eesti igast maakonnast, kõige enam Harjumaa (55) ning kõige vähem Valgamaalt (3) ja Põlvamaalt (3). Vastajate tööstaaž jagunes suhteliselt võrdselt, kõige rohkem oli 1–3-aastase töökogemusega vastajaid.

Joonis 11. Lastekaitsetöötajate sotsiaaldemograafilised tunnused (autori koostatud)

Järgnevalt uuris autor ankeetküsitluse kaudu lastekaitsetöötajate hoiakuid seoses meediaga. Lastekaitsetöötajad hindasid, millisena meedia nende tööd kuvab ning milline on lastekaitsevaldkonna kuvand elanike seas nende arvates (1-väga negatiivselt, ..., 5-väga positiivselt).

Selgub, et lastekaitsetöötajate hinnang sellele, millisena kuvab valdkonda meedia ja millisena näeb seda elanikkond, on väga sarnane (vaata joonis 12). Peaaegu pooled lastekaitsetöötajad hindavad, et meedia kuvab nende tööd keskmisest negatiivsemalt ning vaid kümnendik neist leiab, et seda tehakse keskmisest positiivsemalt. Natuke vähem kui pooled lastekaitsetöötajad leiavad, et sarnaselt meedias aset leidvale kuvandile on ka Eesti elanikkonnas lastekaitsevaldkonna maine pigem negatiivne, vaid kümnendiku arvates on see keskmisest parem.

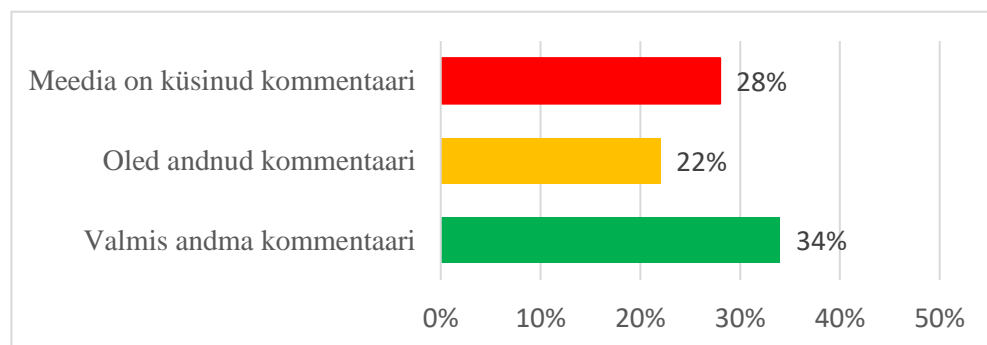
Joonis 12. Lastekaitsetöötajate hinnangud lastekaitsevaldkonna kuvandile meedias ja elanikkonna seas (autori koostatud)

Lastekaitsetöötajate hinnangute vahel ilmnes väike seos ($r=0,38$), mis näitas, et mida kõrgemalt hinnatakse lastekaitsetöö kuvandit meedias, seda kõrgemalt hinnatakse kuvandit ka elanikkonnas. Analüüsisid hinnanguid risttabeli abil, selgus, et need, kes arvavad, et meedia kuvab lastekaitsetööd keskmisest negatiivsemalt, leiavad, et elanikkonnas on samuti keskmisest halvem kuvand ($\chi=47,068$; $p=0,000$).

Lastekaitsetöötajatele mõeldud ankeetküsitluse kolmandas kategoorias uuris autor nende ja meedia vahelise koostöö valmisolekut ning kogemust. Selgus, et ajakirjanikud on artiklile kommentaari küsinud iga kolmanda lastekaitsetöötaja käest.

Suur osa vastajatest (78%) ei ole saanud või soovinud meediale kommentaari anda, ülejäänud (22%) on seda teinud (vaata joonis 13). Analüüsi käigus selgus, et kõige rohkem on valmis meediale kommentaari andma 4–6-aastase tööstaažiga lastekaitsetöötajad ning kõige väiksema kogemusega lastekaitsetöötajad arvavad enim, et nad ei soovi artikli jaoks avalikult arvamust avaldada ($\chi=9,917$; $p=0,042$).

Jooniselt on nähtav, et seni on meediaga koostööd teinud vähem kui veerand lastekaitsetöötajatest, siiski on mõningane võimalus olnud teistelgi. Kolmandik vastanutest on valmis meediaga koostööks, mis on 12% rohkem, kui seda seni on teinud. Sellegipoolest on suur osa lastekaitsetöötajaid, kes ei ole teinud ega ole ka valmis tegema meediaga koostööd.

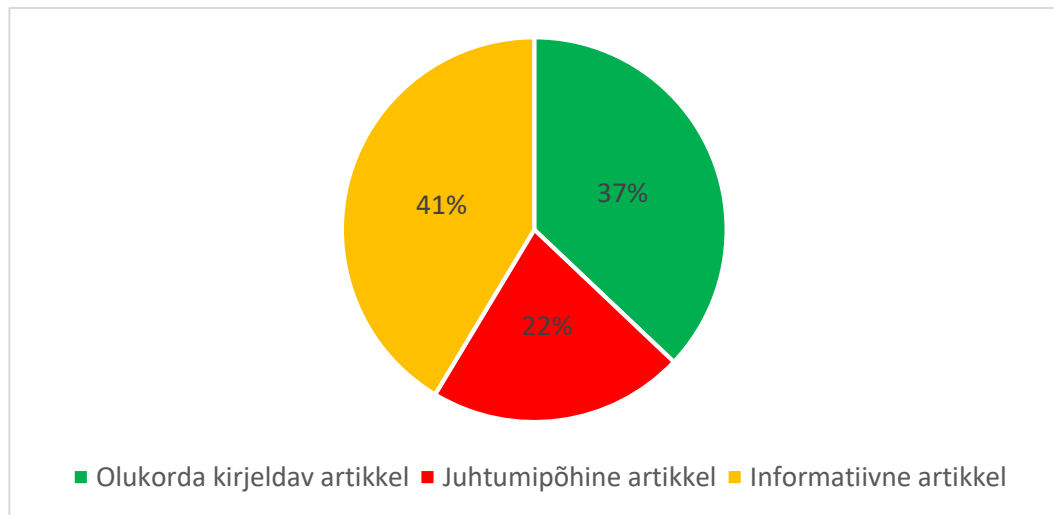

Joonis 13. Lastekaitsetöötajate kogemus ja valmisolek meediale kommentaari andmisel (autori koostatud)

Lastekaitsevaldkonna artiklid on erinevad ning dokumendianalüüsi käigus jagas autor need kolme kategooriasse: olukorda kirjeldav, juhtumipõhine ning informatiivne artikkel. Eelnevalt selgus, et 34% lastekaitsetöötajatest on valmis andma meediale kommentaari. Autor uuris lastekaitsetöötajate käest, kes olid valmis avalikult arvamust avaldama ($n=70$), millise valdkonna artikli puhul nad on nõus seda tegema, kusjuures vastajad said valida mitu sobivat varianti (vaata joonis 14).

Selgus, et kõige enam on lastekaitsetöötajad, kes on nõus andma meediale kommentaari, valmis tegema seda olukorda kirjeldava artikli puhul. Mõnevõrra vähem on neid, kes on valmis tegema seda informatiivse artikli jaoks. Kõige vähem on lastekaitsetöötajad valmis kommenteerima mõnd juhtumipõhist artiklit.

Joonisel nähtub, et nendest lastekaitsetöötajatest, kes on nõus meediale kommentaari andma, on 22% valmis tegema seda juhtumipõhisele artiklile. Kõigist vastanud lastekaitsetöötajatest on seega 7% neid, kes on valmis mõnest konkreetsest juhtumist kirjutavale artiklile andma omapoolset hinnangut ning 14% neid, kes on valmis kommenteerima informatiivset artiklit.

Joonis 14. Artiklite kategooriad, millele on lastekaitsetöötajad valmis andma kommentaari (autori koostatud)

Lastekaitsevaldkonda kajastanud artiklite analüüsist selgus, et lastekaitse on andnud omapoolse kommentaari viiele artiklile 48st. Kuigi eelnevast joonisest nähtub, et juhtumipõhiste artiklite puhul on lastekaitsetöötajad valmis kõige vähem avalikult arvamust avaldama, selgus dokumendianalüüsist, et neljal korral viiest andsid lastekaitsetöötajad omapoolse kommentaari just juhtumipõhisele artiklile.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Järgnevas peatükis teeb autor lähtuvalt analüüsitulemustest järeldused ning ettepanekud lastekaitsevaldkonna arendajatele, spetsialistidele ja haridusasutusele lastekaitsetöö kuvandi parendamiseks. Seejuures toetub autor käesoleva töö teoreetilisele osale ning lastekaitsevaldkonda kajastanud artiklite ja ankeetküsitluse analüüsile.

Autor teostas 2017. aastal avaldatud lastekaitsevaldkonda kajastanud artiklite analüüsi kolme enim loetud üleriigilise ajakirjandusettevõtte artiklite baasil. Arvestades asjaolu,

et analüüsitud artiklid pärinevad Eestis enimloetud internetilehekülgedelt, võib saadud tulemusi usaldusväärseks pidada. Autor viis ankeetküsitluse läbi Eesti elanikkonna hulgas, millele vastas 208 lastekaitsetöötajat ning 1008 tavakodanikku. Valim on järelduste tegemiseks piisavalt suur ja esinduslik, et teha üldistusi üldkogumile.

Uuringu tulemustest selgus, et lastekaitsetööle on iseloomulik kuvand „Lastekaitsetöötajad ei tegutse, kui neid on vaja; kui neid ei ole vaja, tegutsevad ülemäära“. Selline kuvand ilmnes lastekaitsevaldkonda kajastanud artiklites ajakirjanike hoiakuid ja lugejate kommentaare käsitledes, kus suhtumine jagunes enamasti kaheks – lastekaitse sekkub liiga palju või ei tee midagi piisavalt. Thomlison ja Blome (2012, lk 246) on samuti täheldanud, et lastekaitsevaldkonda kajastavad artiklid tõstavad esile lastekaitsetöötajate tegevusest või tegevusetusest põhjustatud väidetavat kahju. Sellist kuvandit kinnitab ka Mosini (2017, lk 59–60) uuring, milles on lastekaitsetöötajad hinnanud, et nende tööd kajastades rõhutakse pigem sellele, et lastekaitsetöötaja ei tee oma tööd professionaalselt, on liiga tegevusetu või sekkub liiga palju.

Seda, millisena näeb Eesti elanikkond lastekaitsetööd, iseloomustavad ka lastekaitsevaldkonda kajastanud artiklite lugejate kommentaarid. Tulemustest selgus, et 83% kõigist lastekaitsevaldkonda puudutavatest kommentaaridest olid lastekaitsetöö suhtes negatiivsed. Autori arvates võib seda mõjutada asjaolu, et negatiivsetest hinnangutest ja kogemustest räägitakse rohkem kui positiivsetest. Sellegipoolest on osakaal piisavalt suur, et teha järeldusi artikleid lugenute hinnangust lastekaitsetööle. Negatiivseid kommentaare ei hoidnud ära ka artiklis sisalduv eksperdi arvamus.

Tulemusi analüüsides selgus, et Eesti elanikkonna teadlikkus lastekaitsetöötaja ülesannetest on vähene. Tööülesanneteks peeti tegevusi, mis tegelikkuses nende hulka ei kuulu – lastega mängimist, peretoetuste maksmist, vanemate hooldusõiguse piiramist, vanematevahelises vaidluses ühe vanema esindamist. Neid tegevusi pidasid rohkem lastekaitsetöötaja ülesanneteks inimesed, kes ei ole selle valdkonnaga kokku puutunud, kuid ka need, kellel on isiklik või tööalane kokkupuude. Autori hinnangul mõjutab ühiskonna vähene teadlikkus otseselt eelnevalt väljatoodud kuvandit „Lastekaitsetöötajad ei tegutse, kui neid on vaja; kui neid ei ole vaja, tegutsevad ülemäära“. Olukorras, kus lastekaitsetöötajatelt oodatakse seda, mis ei ole nende pädevuses, võibki tekkida arusaam, et ei tegutseta piisavalt. Seda kinnitab ka Viira (2017, lk 39), väites, et elanikkonna

teadmatus lastekaitsetöö sisust ja ülesannetest põhjustab ebamõistlikke ootusi lastekaitsetöötajatele.

Uurimistulemustest selgus, et meedial on oluline roll lastekaitsetöö kuvandi kujunemisel ja võis täheldada, et ajalehest saadud info kujundab inimeste hoiakuid. Need inimesed, kes on ajalehest lastekaitsevaldkonna kohta informatsiooni saanud, on valmis rohkem võtma seisukohti lastekaitsetööd puudutavate väidete osas. Suur osa inimestest, kes meediast pärit väidetega nõustusid, on saanud palju teavet valdkonna kohta just ajalehest. Seega saab järeldada, et ajalehtedest tulenev info mõjutab Eesti elanikkonna hinnangut lastekaitsetööle.

Lastekaitsetöö kuvandi kujunemisel on väga oluline see, millistest sündmustest meedia kirjutab. Ameerikas läbiviidud uuringust selgus, et kajastades ühte lastekaitsevaldkonda umbes pooltel kordadel kõigist artiklitest, kuvab meedia sealsele elanikkonnale seda sagedasemana ning olulisemana, kuigi kajastatav valdkond moodustab tegelikkuses vaid 10% lastekaitsetööst (Hove *et al.*, 2013, lk 103). Sama muster kordus ka käesolevas töös. Kolmandik analüüsitud artiklitest oli kirjutatud laste perest eraldamise teemadel. Tegelikkuses on aga lastekaitsetöötajad hinnanud, et lapse perest eraldamise juhtumiga tegeletakse harvem kui kord kolme kuu jooksul (49%) ning üsna suur osa lastekaitsetöötajatest (39%) isegi mitte igal aastal (Viira, 2017, lk 127). Autori arvates saab järeldada, et meedia on kuvanud oma väljaannetes lapse perest eraldamist muudest valdkondadest sagedasemana, jättes ühiskonnale mulje, justkui oleks see üks peamistest tööülesannetest.

Laste ja perede arengukavas (Sotsiaalministeerium, 2011, lk 26) sisaldub, et Eesti lastekaitse on lapsi perest eraldava iseloomuga ning spetsialistid leiavad ka ise, et nende tööd seostatakse eelkõige laste perest eraldamisega (Mosin, 2017, lk 60–61). Uurimistulemustest selgus, et suur osa elanikkonnast (89%) peab laste perest eraldamist lastekaitse tööülesandeks, kusjuures rohkem arvavad seda need, kes ei ole valdkonnaga kokku puutunud. Arvestades Mägi ja Vitsuti (2008, lk 59–60) väidet, et meedial on võime panna ühiskonda kajastatut uskuma, mõjutada ühiskonna taju ning sündmuste tähtsust ja kaalu, saab öelda, et inimesed on saanud meedia vahendusel teada, et lastekaitse peamine funktsioon on laste perest eraldamine. Samuti saab väita, et meedial on väga suur roll selles, et Eesti lastekaitsetöö on lapsi perest eraldava kuvandiga.

Peamine sihtgrupp – lastega pered – saavad lastekaitsevaldkonna kohta kõige rohkem infot ajalehest. Põhjusel, et just nemad on lastekaitsetöö oluline sihtgrupp, on väga tähtis, millisena väljaanded lastekaitsetööd kuvavad.

Ankeetküsimustikule vastanud lastekaitsetöötajad leiavad, et meedia kajastab nende tööd keskmisest kehvemini ning kuvand elanikkonnas on samuti pigem negatiivne kui positiivne. Teistest hiljuti Eestis läbiviidud uuringutes selgub samuti, et lastekaitsetöötajate hinnangul kuvab meedia lastekaitsevaldkonda negatiivselt (Mosin, 2017, lk 59; Viira, 2017, lk 37–38). Käesolevast tööst tuleb aga välja, et lastekaitsetöötajate hinnang sellele, kuidas meedia lastekaitsetööd kuvab, vastabki tegelikkusele. Lisaks sellele, et iga kolmas meediaartikkel kujutab lastekaitsetööd negatiivselt, selgus, et üle poole negatiivsetest lugejate kommentaaridest on kirjutatud artiklitele, mille puhul on ajakirjanik eelnevalt kuvanud lastekaitsetööd artiklis negatiivselt. Sellest saab aga otseselt järeldada, et lugejate suhtumist lastekaitsetöösse mõjutab see, kuidas ajakirjanik lastekaitsetööd kuvab.

Lastekaitsevaldkonda kajastanud artiklite analüüsi käigus hindas autor, kui paljud neist sisaldavad lastekaitsetöötaja või mõne muu eksperdi hinnangut. Selgus, et lastekaitsetöötajad olid oma hinnangu artiklile andnud viiel korral, muud eksperdid 26 korral 48st artiklist. Ankeetküsitlusele vastanud lastekaitsetöötajatest suurem osa ei ole valmis meediaartiklitele kommentaari andma. Üheks põhjuseks võib olla praegune negatiivse alatooniga kuvand lastekaitsetööst. Jõudes sellisele tasemele, kus meedia ja lastekaitse vahelised suhted on usaldusväärsed, on ehk ka lastekaitsetöötajad valmis rohkem avalikult sõna võtma. Autori arvates võivad inimesed usaldada rohkem lastekaitsetöötajate vastu võetud otsuseid, kui spetsialistid neid meediale antavas kommentaaris selgitaksid. Thomlison ja Blome (2012, lk 247) on samuti öelnud, et kui lastekaitsetöötajad ei ole valmis artikleid kommenteerima, süvendab see usaldamatust.

Lastekaitsetöötajad on valmis meediale kommentaari andma siiski mõnevõrra rohkem, kui meedia seda küsinud või kui nad seni andnud on. Kuigi lastekaitsetöötajad hindavad, et kõige vähem on nad valmis kommenteerima juhtumipõhiseid artikleid, selgus dokumendianalüüsist, et enamik lastekaitsetöötajapoolse kommentaariga artiklid olid just juhtumipõhised. Sellest võib aga järeldada, et kui anda võimalus lisada oma seisukoht olukorda kirjeldavatesse ja informatiivsetesse artiklitesse, võib lastekaitsetöötajate

kommentaaride hulk meediaartiklites olla praegusest suurem, sest nende puhul on lastekaitsetöötajatel suurem valmisolek seda teha.

Dokumendianalüüsist selgus, et lastekaitsetööd on positiivselt kajastatud 10% analüüsitud artiklites, mille puhul oli tegemist eksperdi arvamuseartikliga. Samas ei esinenud artiklit, kus oleks kirjutatud sellest, kuidas tänu lastekaitsetöötaja sekkumisele on laste heaolu parenenud. Meedias kajastatakse peamiselt negatiivseid juhtumeid kuid edulugudest ei kirjutata (Viira, 2017, lk 38). Autori arvates soodustab see, kui edulugusid ei kajastata, samuti ühekülgse ja negatiivse kuvandi teket.

Tulemustest on ilmnenu kaks peamist kuvandit – lastekaitse ei tegutse, kui teda on vaja, kuid kui pole vaja, sekkub ülemäära ning lastekaitse peamine roll on lapse perest eraldamine. Lastekaitseadusest (2014) tulenevalt on ühiskonnal kohustus abivajavast lapsest teavitada lastekaitsetöötajat. Kuvand, et lastekaitsetöötaja ei tegutse, kui neid on vaja, ei pane inimest abivajavast lapsest teavitama ning lapse heaolu on seeläbi ohus.

Lastekaitseaduse (2014) ning ÜRO laste õiguste konventsiooni (1991) kohaselt on oluline valdkond ennetustegevus. Laste ja perede arengukava (2011, lk 3, 26) keskmeks on samuti ennetuslik lähenemine ning võimalikult varajane sekkumine, mis ühtlasi peaks ka ära hoidma hilisema lapse perest eraldamise võimaluse. Samas on praktikas esinenud juhtumeid, kus ennetustööd tegeva spetsialisti eesmärgiks peeti laste perest eraldamist (Viira, 2017, lk 38). Siinkohal on otseselt näha, kuivõrd oluline on lastekaitsetöö kuvand. Täna sel hetkel, kui meedia peab lastekaitse peamiseks ülesandeks lapse perest eraldamist, on ennetustööga inimesteni jõudmine raskendatud. Seetõttu ei ole tulemuslik varajane märkamine ning õigeaegne sekkumine, mille tagajärjel jäävad lapsed õigeaegse abita.

Järgnevalt teeb autor ettepanekud lastekaitsevaldkonna arendajatele, spetsialistidele ja haridusasutusele. Autori hinnangul saab antud olukorda ning lastekaitsetöö kuvandit meedias parendada eeskätt meediaga koostöös.

Jagannathan ja Camasso (2013, lk 15) hinnangul tuleks lastekaitsetöötajatel õppida, kuidas tulla toime usaldamatus keskkonnas erinevate ründavate küsimustega ning lastekaitse korralduse uuendamise alusanalüüsis (Sotsiaalministeerium, 2013, lk 121) on leitud, et lastekaitsetöötajatele tuleks õpetada meediaga koostööd. Uuringu tulemustest

nähtub, et enamik lastekaitsetöötajaid ei ole tänasel hetkel valmis meediale kommentaari andma. Siinkohal teeb autor ettepaneku Tallinna Ülikoolile, et tuleb sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse erialal töötada välja õppeaine, mis õpetab lastekaitsetöötajatele meediaga koostööd ning suhtlemist avalikkusega. Õppeaine üks väljund on, et lastekaitsetöötaja oskab anda meediale kommentaari viisil, mis ei kahjusta lapse huve, kuid mis põhjendab valitud sekkumismeetodit, parendamaks lastekaitsetöö kuvandit.

Lastekaitseseadusest (2014) tulenevalt peab lastekaitsetöötaja omandama sotsiaaltöökutse ning spetsialiseeruma lastekaitse erialale. Kutse omandamise eelduseks on läbida lastekaitsetöötajatele mõeldud põhikoolitus, mis koosneb neljast baasteadmisi toetavast teemast. Lisades sellele koolitus, mis õpetab meediaga koostööd ning suhtlemist avalikkusega, on võimalik omandada sellekohaseid teadmisi ka neil, kes magistriõppekavale õppima ei asu. Autor esitab ettepaneku Sotsiaalkindlustusametile ja Tervise Arengu Instituudile töötada välja lastekaitsetöö täiendkoolituse koolituskava lastekaitsetöötajatele meedia ja avalikkusega suhtlemiseks.

Autori hinnangul on väga oluline, et koostöö lastekaitse ja meedia vahel oleks kahepoolne – ei piisa üksnes lastekaitsetöötajate koolitamisest vaid ühtset koostööd saab saavutada kahe osapoole ühise eesmärgiga. Davies, L. (2014, lk 48–54) on samuti leidnud, et lastekaitse ja meedia vaheline koostöö on oluline.

Sotsiaalkindlustusamet pakub kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajatele ning võrgustikule töönoustamist, mille käigus lastekaitsetöötajad koos koostööpartneritega saavad teatud ajaperioodil kokku, et superviisori juhendamisel jõuda eesmärkideni ning toetada võrgustike eneseteadlikkust, nägemaks oma mõju ja võimalusi (Merkuljeva & Vesso, 2013, lk 3–7). Kuigi ajakirjanikud ei kuulu lastekaitse võrgustikupartnerite hulka, võiks samasugune meetod aidata kaasa ka lastekaitse ja meedia vahelise koostöö tõhustamisele. Siinkohal teeb autor ettepaneku Sotsiaalkindlustusametile töötada välja võrgustiku töönoustamise programm lastekaitsetöötajatele ja meediavaldkonna esindajatele, mille väljundiks oleks mõlemapoolne huvi koostöö vastu ning selle rakendamine ühise kommunikatsiooniplaani näol.

Autori hinnangul on ühekülgsed ja negatiivsed meediaväljaanded oluline asjaolu, mida tuleks parema lastekaitsetöö kuvandi kujundamiseks kindlasti muuta. Lastekaitsetöö

maine ühiskonnas oleks usaldusväärsem, kui neid kajastataks meedias ekspertidena (Zugazaga *et al.*, 2006, lk 626–627), mis paneb ka ühiskonda seda kuvandit omaks võtma. Uuringu tulemustest aga selgus, et lugusid, millest nähtuks lastekaitsetöötaja sekkumise positiivne mõju lapse heaolule, ei kajastatud. Praegused ühekülgsed artiklid soodustavad ühiskonnas väära kuvandi tekkimist (Maier, 2009), kuid sotsiaaltöötajad leiavad ka ise, et negatiivse kuvandi kummutamiseks tuleks avalikkusele selgitada sotsiaaltöötajate tööülesandeid ning kajastada meedias edulugusid (Kuidas paremini kaitsta..., 2018, lk 65). Tulemustest selgus, et Eesti elanikkonna teadmised lastekaitsetööst on vähesed. Sellest tulenevalt on autori hinnangul võrgustiku tööõustamise programmi väljatöötamisel oluline pöörata rõhku kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajate poolsele lastekaitsevaldkonna edulugude kajastamisele, mis on üks potentsiaalne lastekaitse ja meedia vaheline koostöövorm. Lisaks sellele, et edulugude kajastamine aitab parendada lastekaitsetöö kuvandit, saab läbi selle meetodi tõsta ühiskonna teadlikkust lastekaitsevaldkonnast, selle ülesannetest ning sisust.

Juhtumipõhistele artiklitele pööravad lugejad kõige rohkem tähelepanu. Avalikkuses valitseva ülekohtu vastu võideldes on oluline näidata enda usaldusväärset (Jagannathan & Camasso, 2013, lk 13). Uuringu tulemustest selgus, et meedia mõjutab lastekaitsetöö kuvandit oluliselt. Seetõttu teeb autor ettepaneku kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajatele – anda rohkem ning ka oma algatuslikult artiklitele, eriti juhtumipõhistele artiklitele, lastekaitsetöötaja poolne kommentaar. Selgitavate kommentaaride abil on lastekaitsetöötajatel võimalik kujundada ühiskonnas lastekaitsetöö kuvandit, mitte lasta seda meedial teha. Autori arvates võib just elanikkonna vähene teadlikkus lastekaitsetööst võimaldada meedial lastekaitsetöö kuvandit mõjutada.

Autori hinnangul on lastekaitsetöö kuvandi parendamisel väga oluline lastekaitse ja meedia vaheline eesmärgistatud koostöö. Autor leiab, et edaspidi võiks uurida lastekaitsetöötajate ja meediaesindajate valmisolekut eelnevalt väljapakutud võrgustiku tööõustamise programmis osalemiseks. Samuti tuleks välja selgitada lastekaitsetöötajate ja meediaesindajate ootused programmile, et anda sisendit Sotsiaalkindlustusametile programmi väljatöötamiseks.

KOKKUVÕTE

Uurimistöö käigus soovis autor teada saada, milline on lastekaitsetöö kuvand Eesti elanikkonna seas ning kuidas meedia seda kuvandit mõjutab. Töös on välja selgitatud lastekaitsetöö kuvand ning leiti, et meedial on oluline roll selle kuvandi kujundajana.

Eesmärgi täitmiseks on teostatud dokumendianalüüs 2017. aastal lastekaitsevaldkonda kajastanud 48 artikli baasil ning läbi viidud Eesti elanikkonna seas elektrooniline ankeetküsitlus, millele vastas 1008 tavakodanikku ja 208 lastekaitsetöötajat.

Lastega töötavad spetsialistid peavad juhinduma lapsi puudutavates küsimustes lapse parimast huvist. Lastekaitsetöö funktsioon on abivajaduse ilmnemisel toetada laste arengut ja kasvamist turvalises elukeskkonnas, tagada lastele nende õigused ning seada esikohale lapse huvid. Lastekaitsetöö negatiivne kuvand mõjutab otseselt abivajavate laste ja perede aitamist.

Tuginedes teoreetilistele lähtekohtadele ning tulemustele, mis on saadud nii ankeetküsitluse tulemuste analüüsist kui ka dokumendianalüüsist, saab järeldada, et Eesti elanikkonnas on lastekaitsetööst kujunenud kaks peamist kuvandit:

- lastekaitsetöötaja ei tegutse, kui nende abi on vaja, kui nende abi ei ole vaja, tegutsevad ülemäära;
- lastekaitsetöö peamine funktsioon on laste perest eraldamine.

Meedial on suur mõju panna ühiskonda uskuma seda, mida ajakirjanikud oma artiklites ütleavad ning võime mõjutada ühiskonna taju erinevate teguritega. Üheks ühiskonna taju mõjutavaks teguriks on hoiakute kujundamine, kirjeldatud sündmuste tajumise ning neisse suhtumise suunamine. Meedia mõju lastekaitsevaldkonnale on pigem negatiivne, mida näitab asjaolu, et igas kolmandas artiklis on kajastatud lastekaitsetööd negatiivselt. Enamik lastekaitsetööd halvustavatest kommentaaridest on antud artiklitele, mida ajakirjanikud on eelnevalt kuvanud negatiivselt. Meedia on kõige rohkem kirjutanud

lapse perest eraldamise teemal. Samas pole kajastatud edulugusid. Asjaolu, et valdkonna ühekülgne kajastamine pärsib elanikkonna teadlikkust, ilmestavad ka ankeetküsitluse tulemused, millest nähtub Eesti elanikkonna vähene teadlikkus lastekaitsetööst. Respondendid pidasid lastekaitsetöötaja tööülesanneteks tegevusi, mis tegelikult nende hulka ei kuulu. Enamik vastajatest arvas, et lastekaittsel on õigus vanema hooldusõigust piirata ning üle poole Eesti elanikkonnast usub, et lastekaitsetöötaja tööülesanne on lapsega tegelemine ja mängimine.

Vähene teadlikkus valdkonnast annab meediale võimaluse lastekaitsetöö kuvandit kujundada ajakirjanike soovidele, mitte tegelikkusele vastavaks. Seda kinnitab ka asjaolu, et kõige enam mõjutab Eesti elanikkonna hinnangut lastekaitsetöö kohta ajalehest saadud info. Respondendid, kes on saanud ajalehest palju lastekaitsealast teavet, on rohkem nõus meediast pärit väidetega kui need, kes on ajalehest vähem informatsiooni omandanud.

Autori hinnangul on oluline suurendada lastekaitsetöötajate ja meediaesindajate vahelist koostööd, tõstes lastekaitsetöötajate valmisolekut anda meediale selgitavaid ja laste huve kaitsvaid kommentaare ning kajastada koostöös meediaga lastekaitsealaseid edulugusid. Ühe koostöövormina näeb autor meediaesindajate ja lastekaitsetöötajate vahelist võrgustiku töönõustamise programmi väljatöötamist. Seetõttu on autori arvates oluline edaspidi uurida lastekaitsetöötajate ja meediaesindajate valmisolekut omavaheliseks koostööks.

Kuvandi kujunemise ning muutumise protsess on pikk ning tulemused ei ole koheselt parenevad. Oluline on regulaarselt lastekaitsetöö kuvandit mõõta ning liikuda järjest enam selle suunas, et lastekaitsetöö kuvand elanikkonna seas muutuks positiivsemaks. Positiivse kuvandiga lastekaitsetöö kaudu on lastekaitsetöötajatel võimalik jõuda senisest enamate abivajavate lasteni. Seetõttu on autor uurimustöö teoreetilisest ja empiirilisest osast tulenevalt esitanud praktilised ettepanekud lastekaitsevaldkonna arendajatele ja spetsialistidele.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et uurimistöös püstitatud eesmärk sai täidetud ning uurimisküsimused leidsid vastused. Töö koostamist toetasid püstitatud uurimisülesanded, millele uurimistöö läbiviimisel tugineti ning mis said kõik täidetud.

VIIDATUD ALLIKAD

- Aava, K., & Salumäe, Ü. (2013). *Meedia ja mõjutamine*. Tallinn: Künnimees.
- Andmekaitse Inspektsioon. (2013). *Laste õigused ja isikuandmete töötlemine*. Loetud aadressil http://www.aki.ee/sites/www.aki.ee/files/elfinder/article_files/Laste%20%C3%B5igused%20ja%20isikuandmete%20t%C3%B6%C3%B6tlemine.pdf
- Ben Shlomo, S., & Levin-Keini, N. (2017). Who owns the trauma? A Kleinian perspective on the dialogue between child protection social workers and the media. *Child and Family Social Work*, 22, 146–154. doi: 10.1111/cfs.12211
- Bijleveld, G. G., Dedding, C. W. M., & Bunders-Aelen, J. F. G. (2015). Children's and young people's participation with in child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child and Family Social Work*, 20(2), 129–138. doi: 10.1111/cfs.12082
- Choate, P. W. (2017). Jeffery Baldwin: A thematic analysis of media coverage and implications for social work practice. *Child Care in Practice*, 23, 21–33. doi: 10.1080/13575279.2015.1126225
- Davies, E., O'Leary, E., & Read, J. (2017). Child abuse in England and Wales 2003–2013: Newspaper reporting versus reality. *Journalism: Theory, Practice, and Criticism*, 18, 754–771. doi: 10.1177/1464884915610994
- Davies, L. (2014). Working positively with the media to protect children. *Journal of Social Welfare & Family Law*, 36, 47–58. doi: 10.1080/09649069.2014.886877
- Eesti Ajalehtede Liit. (1998). *Eesti ajakirjanduseetika koodeks*. Loetud aadressil <http://www.eall.ee/eetikakoodeks.html>
- Euroopa põhiseaduse leping. (2006). *Riigi Teataja II*, 13, 35. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/1034169>
- Euroopa Liidu põhiõiguste harta. (2012). *Euroopa Liidu Teataja*, C, 326, 391. Loetud aadressil <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=ET>

- Gilbert, N., Parton, N., & Skivenes, M. (2011). *Child protection systems: international trends and orientations*. Oxford: Oxford University Press
- Gough, D. (1996). The literature on child abuse and the media. *Child Abuse Review*, 5, 363–376. [http://dx.doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0852\(199612\)5:5<363::AID-CAR293>3.0.CO;2-B](http://dx.doi.org/10.1002/(SICI)1099-0852(199612)5:5<363::AID-CAR293>3.0.CO;2-B)
- Grose, R. (2011). *Eneseturundus*. Tallinn: Äripäev
- Hagan, T. L., Belcher, S. M., & Donovan, H. S. (2017). Mind the mode: Differences in paper vs. web-based survey modes among women with cancer. *Journal of Pain and Symptom Management*, 54(3), 368–375. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jpainsymman.2017.07.005>
- Harro-Loit, H. (2012). Ajakirjandus ja vastutus: Eesti ajakirjanike hoiakud Euroopa kontekstis. *Eesti Akadeemilise Ajakirjanduse Seltsi aastaraamat*. Loetud aadressil <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/37325/EAAS2013.pdf>
- Hove, T., Paek, H.-J., Isaacson, T., & Cole, R. T. (2013). Newspaper portrayals of child abuse: Frequency of coverage and frames of the issue. *Mass Communication and Society*, 16, 89–108. <http://dx.doi.org/10.1080/15205436.2011.632105>
- Jagannathan, R., & Camasso, M. J. (2013). *An outrage management strategy for child protective services*. Retrieved from <http://www.oxfordscholarship.com.ezproxy.utlib.ut.ee/>
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112–133. <https://doi.org/10.1177/1558689806298224>
- Joyce, M., & Kirakowski, J. (2015). Measuring attitudes towards the internet: the general internet attitude scale. *International Journal of Human-Computer Interaction*, 31(8), 506–517. doi: 10.1080/10447318.2015.1064657
- Justiitsministeerium. (2016). *Lastega töötamise piirang*. Loetud aadressil https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/lastega_tootamise_piirang_1.07.2016.pdf
- Kuidas paremini kaitsta sotsiaaltöötajate huve ja neid toetada? (2018). *Sotsiaaltöö*, 20. aasta juubeli erinumber, 65–66.
- Lapse heaolu hindamise käsiraamat. (2017). Loetud aadressil http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Lastekaitse/Noustamisteenused/lapse_heaolu_hindamise_kasiraamat.pdf

- Lapse õiguste konventsioon. (1991). *Riigi Teataja II*, 16, 56. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>
- Lastekaitse Liit. (2002). *Meedia ja lapse õigused. Praktilisi näpunäiteid meediaasjatundjatele*. Loetud aadressil <http://raulpage.org/koolitus/meedia.pdf>
- Lastekaitse seadus. (2014). *Riigi Teataja I*, 1, 24. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/106122014001?leiaKehtiv>
- Liu, M., & Wronski, L. (2017). Examining completion rates in web surveys via over 25000 real-word surveys. *Social Science Computer Review*. Advance online publication. doi: 10.1177/0894439317695581
- Lonne, B., & Parton, N. (2014). Portrayals of child abuse scandals in the media in Australia and England: impacts on practice, policy, and systems: most media coverage distorts the public understandings of the nature of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 38(5), 822–836. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.04.020>
- Maier, E. (2009). Stand up for social work. Retrieved from <http://www.communitycare.co.uk/2009/03/10/stand-up-for-social-work/>
- Manovich, L. (2012). *Uue meedia keel*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Meediateenuste seadus. (2011). *Riigi Teataja I*, 11. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/104032015014?leiaKehtiv>
- Merkuljeva, T., & Vesso, S. (2013). *Lastekaitsetöötajatele suunatud supervisiooni süsteemi väljatöötamine*. Loetud aadressil http://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Sotsiaalteenused/Abiks_spetsialistile/lastekaitsetootajatele_suunatud_supervisiooni_systeemi_valjatootamine.pdf
- Mosin, J. (2017). *Lastekaitsetöö fenomen kohaliku omavalitsuse lastekaitsetöötaja kogemusest lähtuvalt*. (Magistritöö). Loetud aadressil <http://www.etera.ee/zoom/31897/view?page=1&p=separate&view=0,716,2481,1074>
- Mägi, H., & Vitsut, L. (2008). *Infosõda: visioonid ja tegelikkus*. Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastus
- National Statistic Service. (n.d.). Sample Size Calculator. Retrieved from <http://www.nss.gov.au/nss/home.nsf/pages/Sample+size+calculator>
- Past, A. (2007). *Mainekujundus ettevõtluses ja poliitikas*. Tallinn: Äripäeva Kirjastus.
- Perekonnaseadus. (2009). *Riigi Teataja I*, 60, 395. Loetud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13330603?leiaKehtiv>

- Pöso, T., Skivenes, M., & Hestbæk, A.-D. (2014). Child protection systems within the Danish, Finnish and Norwegian welfare states-time for a child centric approach. *European Journal of Social Work*, 17(4), 475–490. doi: 10.1080/13691457.2013.829802
- Revilla, M., & Ochoa, C. (2017). Ideal and maximum lenght for a web survey. *International Journal of Market Research*, 59(5), 557–566. <https://doi.org/10.2501/IJMR-2017-039>
- Saint-Jacques, M.-C., Villeneuve, P., Turcotte, D., Drapeau, S., & Ivers, H. (2012). The role of media in reporting child abuse. *Journal of Social Service Research*, 38, 292–304. doi: 10.1080/01488376.2011.627232
- Saleh, A., & Bista, K. (2017). Examining factors impacting online survey response rates in educational research: perceptions of graduate students. *Journal of MultiDisciplinary Evaluation*, 13(29), 63–74. Retrieved from http://journals.sfu.ca/jmde/index.php/jmde_1/article/view/487/439
- Sepp, S.-R. (2018). Sotsiaaltöötaja kutse taotlemisest. *Sotsiaaltöö*, 1, 73–76.
- Sotsiaalala töötaja eetikakoodeks. (2005). Loetud aadressil http://www.eswa.ee/ewp/wp-content/uploads/2016/11/Eetikakoodeks_Avaldatud-ST-2.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2011). *Laste ja perede arengukava 2012–2020*. Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/laste_ja_perede_arengukava_2012_-_2020.pdf
- Sotsiaalministeerium. (2013). *Lastekaitse korralduse uuendamise alusanalüüs*. Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Lapsed_ja_pered/lastekaitse_alusanaluus_pwc_2013_27.11_2.pdf
- Strömpl, J. (2018). Sotsiaaltöö identiteedi põhilised komponendid. *Sotsiaaltöö*, 20. aasta juubeli erinumber, 60–63.
- Sundja, A. (2016). Juhtumikorraldus lastekaitsetöös: praktikutelt praktikutele. *Sotsiaaltöö*, 3, 55–59.
- The Lord Laming. (2009). *The protection of children in England: A progress report*. Retrieved from http://dera.ioe.ac.uk/8646/1/12_03_09_children.pdf
- Thomlison, B., & Blome, W. W., (2012). Hold the presses: A commentary on the effects of media coverage of fatalities on the child welfare system. *Journal of Public Child Welfare*, 6, 243–254. doi: 10.1080/15548732.2012.683327

- Tiidenberg, K. (2017). *Ihu ja hingega internetis*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Treufeldt, I. (2012). Ajakirjanduslikust faktiloomest ja selle analüüsimise võimalustest. *Eesti Akadeemilise Ajakirjanduse Seltsi aastaraamat*. Loetud aadressil <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/37325/EAAS2013.pdf>
- Tõemets, T. (2016). Integreeritud teenused laste vaimse tervise toetamiseks: ennetus, varajane märkamine ja õigeaegne abi. *Sotsiaaltöö*, 4, 66–70.
- Viira, A. (2017). *Kohaliku tasandi lastekaitsetöö tulemuslikkuse suurendamine ja jätkusuutlik arendamine*. Loetud aadressil https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/kohaliku_tasandi_lastekaitsetoo_tulemuslikkuse_suurendamine_ja_jatkusuutlik_arendamine.pdf
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Loetud aadressil http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf
- Zugazaga, C. B., Surette, R. B., Mendez, M., & Otto, C. W. (2006). Social worker perceptions of the portrayal of the profession in the news and entertainment media: An Exploratory Study. *Journal of Social Work Education*, 42(3), 621–636. <https://doi.org/10.5175/JSWE.2006.200500502>
- Zwiers, M. L., & Morrisette, P. J. (2013). *Effective interviewing of children: a comprehensive guide for counselors and human service workers*. Retrieved from www.books.google.ee

Lisa 1. Ankeetküsimustik tavakodanikule

Tere, mina olen Tartu Ülikooli Pärnu kolledži tudeng Tuuli-Brit Vaga ning koostan uurimistööd lastekaitsetöö kuvandi kujunemisest. Lõputöö eesmärk on selgitada välja lastekaitsetöö kuvand Eesti elanikkonna seas ja meedia roll kuvandi kujundajana.. Siinkohal on Teil võimalus hinnata lastekaitsetöötajate tööülesandeid ning erinevaid väiteid, andes seeläbi hinnangut lastekaitsetöö kuvandile. Küsimustikus ei ole õigeid ega valesid vastuseid, oluline on Teie arvamus. Küsimustikule vastamine on anonüümne.

1. Vanus

- Noorem kui 16
- 16–17
- 18–26
- 27–45
- 46–59
- 60 +

2. Sugu

- Naine
- Mees

3. Elukoht

- Harjumaa
- Hiiumaa
- Ida-Virumaa
- Jõgevamaa
- Järvamaa
- Läänemaa
- Lääne-Virumaa
- Põlvamaa
- Pärnumaa
- Raplamaa
- Saaremaa
- Tartumaa
- Valgamaa
- Viljandimaa
- Võrumaa

4. Haridus

- Algharidus
- Põhiharidus
- Kutseharidus
- Keskharidus
- Kõrgharidus

Lisa 1. järg

5. Kas Teil on või on olnud alaealisi lapsi (sh alaealisi hooldatavaid)?

- Jah
- Ei

6. Kas töotate või olete töötanud lastekaitsetöö valdkonnas (sh lastekaitse ülesandeid tegev sotsiaaltöötaja)?

- Jah
- Ei

7. Hinnake viie palli skaalal, millisest allikast olete kõige enam saanud infot lastekaitsetöö kohta. (1 - mitte kunagi, ..., 5 - väga tihti)

Allikas	1	2	3	4	5
Ajalehest					
Televisioonist					
Raadiost					
Tuttava või naabri käest					
Pereliikmelt, sõbralt					
Lähedaselt, kes osaleb lastekaitsevaldkonna töös					
Seminarilt, infopäevalt, koolituselt					

8. Kas olete ise lastekaitsetööga kokku puutunud?

- Olen isiklikult lastekaitsetööga kokku puutunud
- Olen tööalaselt lastekaitsetööga kokku puutunud
- Ei ole lastekaitsetööga kokku puutunud

Selgitus: Olen isiklikult lastekaitsetööga kokku puutunud - olete saanud või soovinud saada lastekaitsetöötajalt abi; olete pöördunud lastekaitsetöötaja poole; lastekaitse on pöördunud Teie poole; lastekaitse on olnud kaasatud mõnda Teie last või perekonda puudutavasse arutellu.

Olen tööalaselt lastekaitsetööga kokku puutunud - olete või olete olnud lapsega töötav isik ja/või lastekaitse on või on olnud teie koostööpartner.

Ei ole lastekaitsetööga kokku puutunud - ei ole puutunud kokku lastekaitsetööga isiklikul tasandil ega tööalaselt.

Lisa 1. järg

9. Hinnake viie palli skaalal, millised tegevused loetelust on Teie arvates lastekaitsetöötaja tööülesanded (1 - ei ole üldse lastekaitsetöötaja tööülesanne, ..., 5 - on kindlasti lastekaitsetöötaja tööülesanne)

Hinnatav tegevus:	1	2	3	4	5
Laste suunamine vajalikele teenustele					
Vanemate nõustamine lapsi puudutavates küsimustes					
Laste nõustamine lapsi puudutavates küsimustes					
Koolikohustuslike laste koolis käimise eest hoolt kandmine					
Lapse abivajaduse hindamine					
Kodukülastuste tegemine					
Ettekirjutuste tegemine					
Lapse perest eraldamine					
Vanemate hooldusõiguse piiramine					
Koduvägivalla juhtumitesse sekkumine					
Lapse asendushooldusteenusele (asenduskodu, turvakodu, hoolduspere) paigutamise korraldamine					
Lapse arvamuse väljaselgitamine					
Seisukoha koostamine last puudutavas tsiviilmenetluses					
Ennetustöö korraldamine					
Kokkulepete tegemine seoses lapse ja vanemate suhtlemise korraga					
Peretoetuste maksmine					
Vanematevahelistes vaidlustes ühe vanema esindamine					
Lastega tegelemine (mängimine)					
Laste ja peredega seonduvate artiklite kirjutamine					

Lisa 1. järg

10. Hinnake viie palli skaalal järgmisi väiteid. (1 - ei ole üldse nõus, ..., 5 - täiesti nõus)

Hinnatav väide:	1	2	3	4	5	Ei oska hinnata
Kui kellegi laps vahetpidamata nutab kodus – võetakse laps lihtsalt ilma küsimusteta ära						
Lastekaitsetöötajal on kohustus uurida igat talle laekunud infot						
Kohtus ei ole vaja tõendada, et laps on ohus, piisab ametniku subjektiivsest arvamusest						
Lastekaitsetöötajad ei tegutse kui neid on vaja; kui neid ei ole vaja, tegutsevad ülemäära						
Puudub ülevaade, kuhu lapsed peale perest eraldamist kaovad						
Lapse perest eraldamine on äärmuslik meede ja viimane abinõu, kui muul moel pole võimalik lapse heaolu tagada						
Lastekaitseasutus tegelikult ei kaitse lapsi, vaid kaitseb ametnikke						
Nii kohalik omavalitsus kui riigi lastekaitsetöötajad lähtuvad alati esmajärjekorras lapse õigustest ja huvidest						
Lapsed saab ära võtta ilma kohtuta, tagasi saab kohtu kaudu						
Lastekaitse eraldab lapsi perest ärilistel eesmärkidel						
See, kas laps saab peale perest eraldamist koju minna või peab asendushooldusele jääma, sõltub üksnes kohaliku omavalituse lastekaitse otsusest.						
Lastekaitsetöötajad peavad endale töö ise välja mõtlema						
Uus lastekaitseasutus sätestab, et lapsed ei kuulu enam vanematele, vaid on riigi omand, riik võib nad iga hetk ära võtta						
Lastekaitsetöötaja tohib vastavalt oma soovile 72 tundi last kinni hoida						
Lapsevanemal on kohustus kaitsta oma last lastekaitsetöötajate liigse sekkumise eest						

Lisa 2. Ankeetküsimustik lastekaitsetöötajatele

Tere, mina olen Tartu Ülikooli Pärnu kolledži tudeng Tuuli-Brit Vaga ning koostan uurimistööd lastekaitsetöö kuvandi kujunemisest. Lõputöö eesmärk on selgitada välja lastekaitsetöö kuvand Eesti elanikkonna seas ja meedia roll kuvandi kujundajana.. Siinkohal on Teil võimalus hinnata lastekaitsetöötajate tööülesandeid ning erinevaid väiteid, andes seeläbi hinnangut lastekaitsetöö kuvandile. Küsimustikus ei ole õigeid ega valesid vastuseid, oluline on Teie arvamus. Küsimustikule vastamine on anonüümne.

1. Vanus

- Noorem kui 16
- 16–17
- 18–26
- 27–45
- 46–59
- 60 +

2. Sugu

- Naine
- Mees

3. Elukoht

- Harjumaa
- Hiiumaa
- Ida-Virumaa
- Jõgevamaa
- Järvamaa
- Läänemaa
- Lääne-Virumaa
- Põlvamaa
- Pärnumaa
- Raplamaa
- Saaremaa
- Tartumaa
- Valgamaa
- Viljandimaa
- Võrumaa

4. Haridus

- Algharidus
- Põhiharidus
- Kutseharidus
- Keskharidus
- Kõrgharidus

Lisa 2. järg

5. Kas Teil on või on olnud alaealisi lapsi (sh alaealisi hooldatavaid)?

- Jah
- Ei

6. Kas töötate või olete töötanud lastekaitsetöö valdkonnas (sh lastekaitse ülesandeid tegev sotsiaaltöötaja)?

- Jah
- Ei

7. Kui pikk on Teie tööstaaz lastekaitsetöötajana?

- Alla 1 aasta
- 1–3 aastat
- 4–6 aastat
- 7–10 aastat
- 10+ aastat

8. Hinnake viie palli skaalal, kuidas tunnete, et meedia kuvab lastekaitsetööd. (1 - väga negatiivselt, ..., 5 - väga positiivselt)

• 1 • 2 • 3 • 4 • 5

9. Hinnake viie palli skaalal, milline on Teie hinnangul lastekaitsetöö kuvand elanikkonna seas. (1 - väga negatiivne, ..., 5 - väga positiivne)

• 1 • 2 • 3 • 4 • 5

10. Kas olete valmis avaldama meediale lastekaitsetöötajana mõne artikli kohta arvamust?

- Jah
- Ei

Lisa 2. järg

11. Millise valdkonna artikli kohta olete valmis meediale oma kommentaari andma? (neile, kes vastasid eelnevalt küsimusele „Jah“)

- Olukorda kirjeldav
- Informatiivne
- Juhtumipõhine

Selgitus: olukorda kirjeldav artikkel - artikkel kirjeldab mingit üldist infot või probleemi hetkeolukorra kohta, ei käsitle konkreetset juhtumit;

Informatiivne artikkel - artikkel annab lugejatele lastekaitsevaldkonna kohta uut infot, näiteks uute programmide või teenuste kohta;

Juhtumipõhine artikkel - artiklis on kajastatud konkreetset lapse või perega seotud juhtumit.

12. Kas olete ise andnud lastekaitsetöötajana meediale mõne artikli kohta kommentaari?

- Jah
- Ei

13. Kas meedia on Teie kui lastekaitsevaldkonna töötaja käest artiklile kommentaari küsinud?

- Jah
- Ei

SUMMARY

THE ROLE OF MEDIA IN SHAPING THE IMAGE OF THE CHILD PROTECTION WORK BASED ON THE OPINION OF THE ESTONIAN POPULATION

Tuuli-Brit Vaga

Child protection workers have assessed that the child protection work is being displayed negatively in media and a negative image of child protection is dominating in society, however, this may damage the reliability of the field. Therefore, the author sets out the research question that the negative image of the child protection work in society may result in a situation where addressing timely to the child protection worker or receiving help may be complicated. Therefore, this subject under investigation is also very topical.

The objective of the research is to determine the image of the child protection work among the Estonian population and the role of the media as the shaper of this image. The objective of this work was fulfilled.

The role of the child protection work is to provide children with protection and aid, by supporting them to grown in a safe and provided environment, to ensure their rights and give priority to the their interests. Various theoreticians have said that the media has a significant impact on making the society to believe the contents in newspaper articles and determining the importance and effect of the events. Regarding the media, it is negative that often the focus is on the incompetence of the child protection workers, at the same time, it is positive that the media helps to raise the society's awareness about child abuse.

The research was conducted by using a quantitative-qualitative mixed method. The data is collected through the electronic structured questionnaire and document content-analysis. The questionnaire was carried out among Estonian population older than 16 years during the period of 27 February -30 March 2018 and the sample comprised 1216 respondents, of which 1008 are regular citizens and 208 child protection workers. The sample is representative and generalisations can be made to the population. A descriptive,

comparing and relational analysis was used for analysing the collected data. During the document analysis the author has explored and analysed the articles of child protection and the readers' comments on three of the most popular Estonian media pages in 2017 and used the descriptive analysis and qualitative content analysis. The sample comprises 48 articles.

The author had set a research question – how does the Estonian population see child protection work? The results revealed that there are two main images of child protection work among the Estonian population – “The main role of child protection work is to separate children from their families” and “The child protection workers do not act when they are needed; and when they are not needed, they act too much.” The Estonian population has few knowledge about child protection work and the image of child protection work is mainly negative. The analysis of the articles indicated that the readers who commented about child protection, assessed the work of child protection negatively.

Another research question was – how does the media affect the child protection work? The articles covering the field of child protection revealed that every third article about the child protection work was shown negatively by media. The majority of the Estonian population had received their information about child protection work from newspapers, which affected the opinion of the respondents about the child protection work. The media reflected the child protection work only from one side – a third of the articles were about separating a child from their family. There were no articles that would have outlined that the family received help thanks to the intervention of child protection. Based on the viewpoints of the theoreticians and the results of this research it can be concluded that the media significantly affects the image of the child protection work and the impact of the media on child protection is rather negative.

Based on the theory and research results the author makes the following proposals to:

- the National Social Insurance Board – to develop a network supervision programme for child protection workers and media representatives to improve their cooperation;
- the child protection workers in the local governments – to provide a comment of the child protection workers to the articles reflecting the child protection work;

- the University of Tallinn – to add a course to the specialty of social pedagogy and child protection that would teach the cooperation with media and the communication with the public;
- the National Social Insurance Board and the National Institute for Health Development – to develop a training for child protection workers to communicate with media and public.

The target group of the child protection work, families with children receive the majority of the information from newspapers, which is why it is important how newspapers display the child protection work. The results demonstrated that it is possible to improve the cooperation between child protection and media, which is important for the child protection worker to reach more children in need than today.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Tuuli-Brit Vaga,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Meedia roll lastekaitsetöö kuvandi kujunemisel Eesti elanike arvates“, mille juhendaja on Kandela Õun ja kaasjuhendaja Liilia Mänd

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, 16.05.2018